

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Martini Martinii Tridentini E Societate Jesu Sinicae Historiae Decas Prima

Martini, Martino

Monachii, 1658

Primus Imperator Lieupangus sive Caozuus. Imperavit annis XII.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11848

MARTINI MARTINII

è Societate JESU,

SINICÆ HISTORIÆ

LIBER SEPTIMUS

De imperante Familia HANA.

PRIMUS IMPERATOR

LIEUPANGUS sive CAOZUUS.

Imperavit annis XII.

Cyelo 42. annis
32. ante Chri-
stum 2060.

Odem anno, quo seque & imperium INGUS LIEUPANGO tradidit, HANÆ familiæ statuerunt initium Sinenses historici. Etsi verò LIEUPANGUS universum occupaverat imperium; CIN rex tamen potius haberi voluit, quàm Imperator. Quam appellationem postea primùm admisit, à suis ad hoc persuasus, ut narrabo.

Magna villi
Imperatoris
ab, ciste.

INGUS ergo Imperator postquam dies sex tantùm & quadraginta rebus præfuit; acceptâ superiori clade, auditòque LIEUPANGUM ad regiam urbem rectâ victorem exercitum ducere, cum viros ad obfistendum ei deessent, pejora more gentis atque adeò mortem timens, clementiam voluit victoris experiri. Collo igitur in funem inserto, imperatorium sigillum & insignia reliqua ferens, & curru, quem albi trahebant equi, quod tristitiæ ac luctûs signum est, vectus, obviàm LIEUPANGO procedit. Ubi prope illum fuit, è curru descendens eumque veneratus, cum imperatorijs insignibus imperium, quod non habebat, ei tradit, & in regiam urbem invitavit, solam ab se mortem deprecans. Vilissimus Imperator, qui quadraginta sex tantùm dies imperârît, & se tam ignominiosè abjiciens ac supplex ad subditum rebellem venerit.

Ejus vitam
victor servat.

Victoris exercitûs duces ferè omnes LIEUPANGO suadebant, ut occideretur. Quos ille non modò non audiit, sed à quavis etiam aliâ injuriâ eos abstinere jussit. HOEIUS Zu rex idemque noster me adhibuit.

hibuit, inquit, ut suis auspicijs occuparem imperium, CIN regnum pro-
mittens præmium victoria, Quod autem ante alios uti voluit me à potissi-
mum operâ, perspecta ei magnanimitas & ad misericordiam propensio meâ
fecit. Hac die, quâ nulla felicior illuxit mihi, tandem ad exitum felici-
ser adduxi rem, in quâ velut in cardine consilia ZU I regis & mea ve-
strâque movebantur omnia. Vultis igitur hanc felicissimam lucem à me
sanguine contaminari? sanguine infantis, qui seipsum ultro mihi tradidit?
Meliora, Calum! nec ego me in tantum odi, ac despicio, uti eadem patiar
esse mei principatûs auspicium, sine dubio infelicissimum. Hac oratione
mollitis ducum animis, IN GUM comiter acceptum secum in urbem
regiam deduxit. Tunc HIENYANG nobilissimam urbem militibus
suis diripiendam permisit, sed hactenus, ut neminem unum interfice-
rent, aut offenderent, vel graviori aliquâ injuriâ afficerent; severâ
poenâ constitutâ peccantibus. Ingentes in urbe locupletissimâ repertæ
sunt opes. Unus SIAOHOU, vir consultissimus, qui apud LIEU-
PANGUM erat in honore & in pretio, præclaram ante omnes prædam
fecit. Nam cum litterarum esset amantissimus, spretis divitijs omni-
bus, quæ in manu ejus erant, musæum summi magistratûs ingressus,
inde tabulas imperij geographicas & libros, in quibus particulatim
omnia provinciarum peculiaria, & munitiora loca, reditus, & homi-
num numerus accuratissimè repræsentebantur, secum abstulit atque
servavit. Ex his deinde LIEUPANGUM omnem imperij statum adeo
scienter edocuit, ut omnes, & præcipuè LIEUPANGUS admirare-
tur, unde tanta rerum ei notitia. Quoties de re aliquâ in medium
consulebatur; egregia semper ejus in loquendo prudentia, gravitas
& constantia dictorum enituit. Quem proin Imperator honoribus ac
divitijs auxit amplioribus, quàm si civitatis unius gazam omnem so-
lus acquisivisset; ditior è libris unus, quàm milites omnes è prædis.

Docta præda.

Palatium Imperatoris LIEUPANGUS sibi seposuerat & intactum
esse præceperat. Quod ingressus ubi primùm illius magnificentiam,
rerum omnium elegantiam, copiam ac splendorem vidit, equorùm-
que, servorum & mulierum decorem ac multitudinem; ijs omnibus
captus inibi sedem figere decrevit, præter CIN regnum ejusque deli-
tias nihil expetens. Sed FANYUAIUS Præfectus, ut ad exercitum
rediret, suavit, inibique confidendi consilium penitus damnavit. Hac
enim, que tu tantopere miraris, inquit, & imperium ipsum quibus rebus
perdidit CINA familia, quàm quod in illis conquirendis illius Imperato-

*Quies & læ-
tus regi dñi
suasus.*

res nimirum fuerunt? luxuries ac prodigientia eis exitio fuit. *An non, o rex quorum imitere facta, eorum perhorrescens exitum? rogo te atque oro, ut intempestivas voluptates aspernatus quamprimum ad exercitum redeas, ceptique belli gloriam propages. Quis impetus aut ignavia potius adeo te fascinoavit, ut, cum possis imperare, tantum regnare velis? Male metuo, ne imperium, quo jam potiris, relinquens, etiam regnum, quod tam effluviū amas, amittas. Si me non audis; pro certo habeas felicitatem tuam ad metam venisse. Respuit LI EUPANGUS salutare consilium; & ut erat mollis & voluptuarius, partis frui, quæ sibi sufficere videbantur, deliberatum habuit, neque ex urbe discessit. FANYUN IUS, ubi nil profecit, CHANGLEANGUM monet. Ex hoc LI EUPANGI spiritus pendebat, nec alium impensius venerabatur. Hunc igitur adiens CHANGLEANGUS affatur in hunc modum. *Vicisti tu quidem CINNAM familiam, & ad hunc gradum ascendisti; sed, si verum fateri licet, in illâ solida virtus extincta materiam tuis laudibus atque initium dedit. Tu potissimum electus es à Calo, ut illius luxum castigares familia totius interitu. Vide, queso, quid agas modo; & ne ob eandem causam à Calo deseraris, etiam atque etiam cave. Simplicitas est amanda tibi, & in omnibus rebus moderatio. Qui malos punire vis, ipse malus esse non debes. Vix CIN regnum obtinuisti; & tam citò modestiam dediscens. CINNE familia luxuriam & vitia nondum bene sepulta denuo vis in orbis exitium excitare? Non tibi venit in mentem, hæc, quæ ita caperis, esse, quæ KIEUIS, quæ CHEUIS, quæ sævissimis tyranniis ac regibus ad infanda facta faces admoverint? hæc esse, quæ occacati reges fidorum amicorum spernant consilia? Exemplum hujus calamitatis, si desint alia, cogimur in te abominari, qui modo sanctissimum FANQUEII consilium contemnis. Sed nimirum quemadmodum veneni amaritudo morbum magis incendit; ita salubris consilij contemptus malorum facinorum indignitatem auget. Audi, obsecro, monentem FANQUEIUM, tibi fidissimum. Sectantem voluptates pœna multis experta, salutaria moniti patientem certum premium manet imperium. Non est ausus amplius CHANGLEANGO LI EUPANGUS obsistere; relictisque delitijs & urbe tandem revertit in castra.**

Non multò post ad eum venere legati à CIN I regni singulis civitatibus missi, cunctis in ejus fidem & obsequium sponte concedentibus. Quos omnes benignè LI EUPANGUS exceptos vocatosque in concionem, primò dictis ad abstergendum novæ dominationis timorem

rem

rem accommodatis mulcet, ac bono animo esse jubet. Scio enim vos aiebat, tyrannicarum CINA familia legum onere pressos gemuisse. Nunc respirandi tempus adest, postquam Calum per me vobis quietem, quaeq; hanc consequuntur, indulgit. Quamobrem ex hac die, quas iniquè familia CINA sanxit, in perpetuum antiquatae leges sunt. Et quia primus inter Zu regis duces imperatoriâ urbe potitus sum; ex promisso regnum CIN mihi cedit; ego ita vobis imperabo, ut patrem vobis obtigisse letaturi sitis. Ira mea nullius parentabo sanguine, nisi qui prior homicidio manus polluerit. Qui verò aliena rapuerit, vel aliud alteri damnum intulerit; pro gravitate delicti poenas dabit, sic tamen, ut semper adsit modus. Tributorum exactio ea erit, quae sub bonis Imperatoribus fuit. Ante omnia Praefectos optimos vobis & magistratus dabo, qui horum curam sedulo habeant. His dictis latos domum dimisit. Et profectio hac modestiâ ac benevolentia magnam ab omnibus gratiam iniit, famâ eum ut pium regem ubique differente. Unde sine vi ullâ totum CIN regnum primum habuit ad obedientiam; eaque propter maximè post ad imperij culmen pervenit.

Postquam accepit HIANGYUS, jam confecisse rem LIEUPANGUM æmulum suum, ac primum CIN regnum occupavisse; invidiâ simul & irâ, supra quàm dici potest, efferbuit. Jamque contra LIEUPANGUM arma movit, Angebat illum ea res vehementer. Sciebat HIANGYUM turbulentissimi ac ferocis ingenij esse. Noverat ejus in pugnando fortitudinem, & militum numero haud paulò majorem. Quare aperto Marte cum illo decertare non ausus, tantùm ad custodiendas vallis HANÆ fauces militum manum mittit. At mox adest HIANGYUS, impositum praesidium fundit, & eodem impetu ad regiam usque tendit, ipsum LIEUPANGUM in castris extra urbem morantem invasurus. Non deerant ex HIANGYI ducibus, qui ultro currenti stimulos adderent; quos inter FANCENUS, eum sic affatur. LIEUPANGUS ante hoc tempus in minore fortuna divitias ac colores (per colores Sina venerem intelligunt) amabat. Nunc omnium horum affluenter compos, ab eis est abalienatus fastidio nobis, nisi cavemus, persculoso. Nihil jam parvum, nihil mediocre meditatur. Mihi quidem suspecta est hac illius moderatio. Profecto enim non modò regnum CIN affectat, & imperium. Majores, quàm aliàs unquam spiritus pra se fert, animi quoque dignum imperio. Cave, ne evadat; sed quamprimum in eum irrumpe. Viribus & militum numero superiores

Color pro vere sumitur à Sina.

sumus. Age vocantem fortunam sequere. LIEUPANGI omnia unâ cum imperio te victorem expectant. Facile fuit, persuadere in eam cogitationem toto pectore incumbenti. Quare militibus edixit, ut corpora curarent, & se ad proelium accingerent, summo manè ineundum, *Agite fortiter, commilitones, ajebat; ditissimus exercitus in spoliis vobis esto.* Dum hæc inter HIANGYUUM FANCENÛMQUE tractantur; aderat HIANGYUI pater, HIANGPEUS nomine, cui vetus erat cum CHANGLEANGO amicitia intimoque usu firmata. Hunc igitur silentio noctis LIEUPANGI castra subiens HIANGPEUS amicus amicum consalutat. Ac licet HIANGYUUM timeret LIEUPANGUS, nihil hamen hostile movebat, ne primus coeptâsse bellum videretur. Sed HIANGPEUS amicum de posteræ lucis proelio commune factum rogat, ut sibi suisque rebus consulens, deserto LIEUPANGO se subducat instanti periculo. Tum egregia erga ducem suum CHANGLEANGI fides enituit. Nam etsi periculum erat evidens; induci tamen haud potuit, ut ab eo descisceret. Amico autem in hunc modum respondit. *Ego, quia CINA familia regem HANUM, cui subditus eram, acerbè vexavit ac delevit; idcirco LIEUPANGUM secutus sum, atque in Imperatorem instigavi, ut excidium regni vindicarem ac regis mei. Obtinui, quod optabam. Et HANNOVUM regem habet, & CINA familia devicta; quod utrumque LIEUPANGO debeo, tantique beneficii magnitudinem quantocunque possum, constanti quidem obsequio compensare certum est mihi. Neque committam, ut, quem secutus adhuc sum prosperâ utentem fortunâ, nunc periclitantem deseram. Vel vincam cum illo, vel moriar. Hæc locutus HIANGPEO persuasit insuper, ut & LIEUPANGUM salutaret. Qui comiter eum excepit, apparatusque splendido convivio inter colloquendum latior, HIANGPEI filiam uxorem petijt, promittens illam reginam fore. Tum ipsum affatus, Ego, inquit, Imperatore simul & urbe regîa in potestatem meam redactâ, cum multam possem pradam facere, meos exercitus opibus augere; nolui tamen uti jure belli, quoad liqueret mihi, quid ZUUS rex noster in eâ re fieri vellet. E diverso filius tuus, quacunque transibat, nihil intactum relinquere; thesauros, annonam, omnia compilare; selectissimos quoque milites sibi subicere. Hinc pronum ei fuit, collocatum ad defensionem vallicæ præsidium fundere. Sed hac de re jam non expositulo; bene an secus egerit, tuum judicium esto. Tantùm hoc; ZUI regis copias ejusdem copijs vexare atque occidere, minimè fas nobis est, neque adeo convenit. Nisi*
longè

longè à fide quam ducibus debemus, velimus recedere atque omnem humanitatem exuere; abstinendum nobis est à parricidio. Quo enim alio nomine appellem, si nos ipsos, si fratres nostros occidimus? Fratres certè sumus unius regni, unius regis subditi. Cur nos ipsos imus perditum? Ego sanè regnum CIN haud ambio; penes ZUUM regem nostrum erit, illi, quem voluerit, imponere. Illo iubente, filio tuo libenter cedam. De hac animi mei sententiâ, de ceteris item, quae modò breviter pro bono publico disserui, quae te, filium edoce; quem longè ab his diversa meditari scio. HIANGPEUS se hoc facturum promittit. Præterea inter eos ita convenit, ut LIEUPANGUS summo manè adesset HIANGII salutandi specie; se enim filio adstiturum & pro LIEUPANGO acturum.

HIANGPEUS ergo cum ad filium venisset; Quid inceptas, inquit, aut quae nova misces & concitas mala? hominem, de republ. optimè meritum, qui devicit Imperatorem, nostrique regis ulciscendi causâ hostes prostrigavit, regis nostri subditum bello petis? id verò injustissimum est; nec Cælo nec hominibus nec ZUO regi gratum. Hoc magis consuadeam, ut firmata, quae cum eo nobis diu jam intercedit, amicitia, tractes eum amice, atque, ut decet, tantum virum excipias. Hæc talia loquentem intercepti nuntius, adesse LIEUPANGUM, non nisi centum equitum turmâ stipatum. Nec mora, & ex composito, & more Sinico tanquam æqualis HIANGYUM invisit, dissimulatâ prudenter utriusque similitate. Nam HIANGYUS hac LIEUPANGI comitate victus ac delinitus, odijs repente positus omnem ex animo ferociam absterfit & hospitem magnifico splendidoque convivio tractatum per dies aliquot apud se detinuit. In quâ re utrum magis mirer, fiduciam LIEUPANGI, ac HIANGYI mutationem, nescio. Ille audacter æmulum animique præferocem ultro convenit; hic cum in potestate habet & inimicum, è quo jamjam petiturus erat ultionem armis. & regnum, quod eisdem ambibat, utriusque rei perficiendæ occasionem sponte obviam negligit, ex hoste paulò antè sempiterno repente summus amicus. Nimirum hoc LIEUPANGO secunda fortuna tribuit, nato ad imperium.

Exactis salutationis diebus cum LIEUPANGO urbem regiam *Victorù furor.* ingreditur HIANGYUS, eamque, vindictâ & odio, quo res CINÆ familiæ persequebatur ardens, nullâ nobilitatis aut amplitudinis habitâ ratione, inflammari incendique jubet; ipse palatio subjiciens ignem. Incendium usquequaque diffusum tres ipsos menses traxisse scribunt.

scribunt. Deinde C I N Æ familiæ sepulchra effodit, cadaverâque & ossa in cineres redacta, per avia saltuum spargi iussit. I N G U M Imperatorem, qui apud L I E U P A N G U M liberaliter tractabatur, ipse suâ manu obruncavit; opes quantascunque potuit, concubinas & res palatij reliquas compilavit, atque ita expletâ irâ Orientis plagas, unde venerat, repetijt; intacto L I E U P A N G O, qui spectabat hæc omnia dissimulanter, ne superbum animum irritaret, meliorem agendæ rei suæ occasionem opperiens. H I A N G Y U S autem, cum esset in itinere, insigne crudelitatis exemplum edidit. Nam cum audisset eos milites, qui ad ipsum defecerant, indignari C H A N G T A N I O, ac de nobilissimâ urbe exustâ effosisque sepulchris præcipuè conqueri, dolosè malitiosèque prius exarmatos & à reliquo exercitu circumdatos ad unum omnes trucidavit. Ducenta hominum millia fuisse reperio. Hinc in omnium incurrit odium, crudelissimum facinus detestantium. L I E U P A N G U S contra comitate, benignitate, justitiâ & æquitate omnium animos atque amorem sibi demeruit. Quæ res imperium illi peperit; H I A N G Y O verò ferocientis animi vecordia & odium vitam abstulit, ut in loco memorabo.

Ingens crudelitas.

Dum progreditur Orientem versùs H I A N G Y U S, aliud crudelitatis ac vesaniæ reliquit exemplum. Nam illius Præfecti videntes, quàm non è re suâ fecisset provinciam X E N S I L I E U P A N G O cedens, ut maneret eamque sibi servaret, suadebant. In his H A N S E N I U S sic eum alloquebatur. *Provincia X E N S I fertilissima est ac potens, fortissimorumque militum ac plurimorum semper alerx, annonâ & alimentis circumfluens atque abundans; ab hostium incursionibus turrisima, hinc montibus, inde fluvio clausa, & ad reliquas provincias debellandas peropportuna. Hanc talem, quæso, tibi serva, nec eam amulo præsertim tuo cede; qui si potiretur ejus, à te potius esset expellendus, ne dum jam admittendus, hoc est, in te armandus. Sed H I A N G Y U S, cui præter arma nihil placebat, eum irridens, *Urbs maxima, inquit, tota conflavit, palatium in cineres redactum, opes & quidquid in eâ pretiosum, ablatum est. Quid aoriam in paupere provincia, non video. Nec enim divitiæ redeunt, unde semel abiere; haud magis certè, quàm vetus ac lacera vestis renovari potest.* H A N S E N I U S stolidum responsum excipiens, *Nunc verò, quod est in proverbio, rectè dici comperio. Z u regni incolæ simias, non viros esse, qui non rebus ipsis, sed rerum specie tantum ac ludicris delectentur, haud intelligentes vera consilia.**

Proverbium.

Quo

Quo audito HIANGYUS iræ impotens vivum exuri jussit HAN-
SINIUM.

Post iniquam cædem ad HOAIUM ZU regem legatos mittit, sci-
scitatum, quam illius esset circa CIN regnum sententia, cuinam il-
lud traderet? simul, an ipse vellet, rogans. HOAIUS promissi me-
mor scribit ad eum litteras, queis regem declarat, qui primus regiam
occupasset urbem, LIEUPANGUM. Tum HIANGYUS, ut &
æmulum exueret regno, & regi suo persuaderet, ut CIN regnum sibi
retineret, unde invadendi LIEUPANGI esset occasio; HOIUM
regem, Sinarum Imperatorem pronuntiat decernitque, ut ab omni-
bus pro eo habeatur. At enim HOIEUS suo contentus, noluit reli-
quos turbare reges. Itaque HIANGYUS & ab hac spe frustratus in
suum regem perniciem machinatur; & postquam ab illo sibi ZU re-
gnum non tradebatur, interfecto rege sibi subigere statuit. Interim ta-
men, dum facinori perpetrando commodum tempus affulgeret & oc-
casio; subditum se illius simulat, & ut antea, regijs mandatis obnoxium,
Ad hoc, antequam XENS I provinciã omnino exiret, ad LIEU-
PANGUM certos homines mittit, qui significarent ZU regem cessisse
quidem illi regnum CIN, sed hactenus tantum, ut provincia XENS I
partes ab Occidente propiores essent in ejus ditione. Quare, ut reliquis
cederet, jubebat; alioqui persecuturum se jus suum. Ea res LIEU-
PANGI animum vehementer exasperavit; jamque in HIANGYUM
moturus erat, nec exercitu nec robore impar, & ad hoc à compluri-
bus Præfectis incitabatur. Intercessit tamen præcipiti consilio SINO-
HOUS, &, *Est hæc quidem, inquit, ab homine turbulentissimo profecta
in te injuria; sed quæ nihil officiat dignitati tuæ. Sententia mea fert, ut
& hæc & ceteras animi aequitate vincas. Cernis HIANGYUM apud
omnes laborare contemptu, fierique minoris in dies; te contra diligi ab
omnibus, ac continuo crescere. Augebis hæc felicitatem non mediocri-
ter, si & modo illi decesseris; ac tanto certius Imperatoris optimi cognomen
adhærebit tibi, quanto minus avidus eris imperandi. Fuit hic semper ma-
gnorum regum & magna meditantium mos ac modus, ut impios pietate,
superbos moderatione vincerent. Meminisse te velim, parvam iram
magna sæpe negotia intervortisse. In summâ igitur hoc suadeo, ut à bello
desistas, neque tam funestis iniurijs populum vexes. Quin potius exosi no-
men armorum, paci studeamus & leges inducamus, queis relicta nobis
terra optimo publico gubernentur. Regnum, quod tenes, satis potens, satis*

Hh

validum

validum est ad occupandum orbis imperium, si bene regatur. Salubre consilium secutus LIEUPANGUS repetundis in præfens superfedens, reliquarum terrarum rex SIAOHOU Colaum suum facit, jubetque regnum ordinare. Quod ille sanè præstitit impensè, novòque regimine ac legibus inductis adeò potens opulentumque regnum effecit, ut postea LIEUPANGO vires ad omnem Sinam subjugandam suffecerint.

HIANGYUS autem neque hac modestiâ pacatus, nihil non egit, ut LIEUPANGUM vel inquietaret, vel ad bellum lacefferet. At ubi vidit omnia sibi consilia & artes parùm contra illum procedere; CHANGLEANGO culpam attribuit. Et hunc quia tenere, quod optabat, haud poterat; CHINGUM HAN regem, cui subditus erat CHANGLEANGUS, agitare cœpit. Hæc illo machinante, CHANGLEANGUS rerum omnium ignarus, à LIEUPANGO veniam expectijt domum atque ad regem suum redeundi. Quippe hac solùm de causâ LIEUPANGUM secutus erat, ut regnum, è quo erat oriundus, pristino nitore, quomocunque posset, restitueret, deletâ CINA familiâ. Vix eò pervenerat, cum HIANGYUS in HAN regnum impressione factâ, CHINGUM regem capit ac trucidat, illud potissimum criminatus, quòd clientem suum ad LIEUPANGUM contra se ire permisit. CHANGLEANGUS audito se necati regis causam esse, pro quo tantum laboraverat; abjectâ cunctatione ad LIEUPANGUM redijt, iram HIANGYI defugiens, magno LIEUPANGI bono. Nam à CHANGLEANGO adjutus & HIANGYUM debellavit, & imperium postea universum obtinuit, ut infra docebimus.

Cyclo 42. anno
30 ante Chris-
tium 204.
Quinque Pla-
netarum con-
sistit.

Memorant Sinenses historici, ante vulgarem Christi epocham anno ducentesimo quarto sub initium anni quinque Planetas in loco sideris, quod CINA vocant, concurrisse. Quæ conjunctio modò ab initio Cancris usque ad Leonis initium extenditur. Verane an ficta fuerit ea observatio, non dispuro. Nam ad calculos hæc subtiliter revocandi non fuit tempus mihi. Facient hoc lectores mei, quæis studium in ista curiosius inquirendi. Fortasse à Mathematicis Sinensibus conficta fuit, LIEUPANGI gratiam aucupantibus. Nam ex eorum placitis hujusmodi siderum concursus promittit novum Imperatorem Sinas occupaturum, qui Sinicum imperium obtineat justè pariter ac regat.

Ceterum provinciæ XENS I partem illam, quæ propiùs Orientem spectat, quam, ut diximus, HIANGYUS à LIEUPANGI regno avullerat,

avulserat, tribus Præfectis, creatis à se Regulis divisit. Tribus unum nomen CIN erat. Primus CHANGHANUS, alter HINGIUS, tertius IUUS cognominabatur. Ab his ergo, quorum operâ cogitabat HIANGYUS LIEUPANGUM reprimere; iste imperio sibi occupando initium posuit, Præfecto ad eam expeditionem usus HANSINIO, egregio belli duce, de quo mox plura, si priùs, quis & qualis fuerit HANSINIUS, breviter explicavero. Quem fortuna velut pilam iactavit, ab infimâ mendici sorte sublatum ad summa, & hinc ad infima dejectum iterum, offerendo mortem ab ijs, quibus ipse saluti fuerat.

HANSINIO natalis fuit HOAGIANURBS, quâ NANKING provincia Boream spectat, sita. Inibi in tantâ mendicitate erat, ut agrè vitam toleraret; hamo ad fluvium, cui urbs imminet, quærens victum. Exstat etiamnum illius eo loco monumentum fano perleganti, quod sæpius ipse vidi, ejus in honorem exstructo. Et quia piscatus ei non sufficiebat alimentum necessarium, ab anu quâdam PIAOMUA nomine, coctam oryzam elemosynæ loco accipiebat. Cui cum aliquando beneficij memor gratias agens, diceret, *Erit olim fortasse, ut sentias te de me bene meritam fuisse*; tum illa non sine stomacho respondit. *Tibi ipsi miser homuncio, bonus esse non potes; & jam de me cogitas? mihi benignè facturum spondes, quòd stipem tibi præbeam? longè aberras à destinatione meâ, non utique hoc agens, ut aliquid abs te sperare possim, homine nullius pensi; sed salus regij nepotis, quò Calum ei servem propitium, est in consilio mihi. Me quidem nondum adeò despexere Cælités, ut opus mihi sit remuneratio tua.* Et certè merito suo iners habebatur & inutilis ad omnia; quia, cum procero esset robustoque corpore, laboris tamen præ, ut tolerandum, impatiens erat. Et hoc amplius, quod cum esset ob infamem inertiam puerorum ludus, nil penitus movebatur. Donec tandem ludibrio non ferendo excitatus cœpit ad se respicere. Transiens enim publicum aliquando macellum, à puero quodam interceptus & per divaricata illius crura repere iustus est, nisi verbera mallet experiri. Cum bipedum ignavissimus pueri cederet imperio; magni risus consequebantur. Inde irritatum ferunt, ac similis ignominia in posterum fugientem, alienam regionem petijisse. Accidit sub hæc tempora, ut HIANGLEANGUS ZU regis dux, quo de supra locuti sumus, HOAGIAN transiret cum exercitu. Hic secutus occasionem HANSINIUS militiae nomen dedit, in hasta-

HANSINIUS
fortissimi bellè
duci ortus.

Invenis inerti-
tia.

Dedecore rante
dem excussu.

torum adscriptus numerum. Post ubi per aciem cecidit HIANGLIANGUS, communi omnium clade; HIANGLIANGUM ejus nepotem sequi decrevit. Sed vano exitu; quod eum, ut ajunt Sinæ, Calum LIEUPANGO destinaverat. Itaque ad LIEUPANGUM transijt; at paulò post officio non sanè magni nominis functus inter milites, in militia leges peccavit. Jàmque morti destinatus extra castra ducebatur capite plectendus; cum fortè venientem LACUMIUM militum Praefectum videt. Quem vincus magnà voce inclamans, *An non est in animo*, inquit, LIEUPANGO Imperatori nostro potiri totius imperij? quo spectat igitur hæc tam inconsulta severitas, ut generosos ac fortes milites mori velit, in quibus spes ejus ac felicitas potissimum nititur? Obstupuit audaciam constantemque in morte animum LACUMIUS; & quid sibi veller ejus oratio. facile animadvertens, simul & corporis robur virisque considerans, vitæ gratiam ei fecit, variòsque cum eo de militia sermones miscuit, ut fortasse, quos gereret spiritus, experiretur. In eo colloquio nihil nisi generosum audivit ac plenum prudentiâ militari. Itaque de illo LIEUPANGUM admonet, hominèmq; dilaudat ad magna natum. LIEUPANGUS longo cum eo sermone habito, vidensque vera esse, quæ LACUMIUS dixerat, HANSINIUM unâ ex majoribus praefecturâ donavit. Quo munere fungenti sæpe cum SIAOHOU summo Praefecto erat loquendum; qui ejus dissertationibus ac responsis mirificè delectatus, maximi faciebat eum semper, & admirabatur. Inter hæc milites moræ ac quietis, quam desidiam ignaviâque vocabant, impatientes, exercitum à LIEUPANGO in suo regno tamdiu detineri querebantur. Optabant enim, ut in Ortum ductaret eum, reliquâque Sinam expugnando caperet. Cùm verò nihil proficerent, LIEUPANGO rem differente; multi militum, nec non ducum aliqui, sensim in fugam dissipati, clam signis illius se subdlexerant. Ipse denique moræ tædio victus etiam HANSINIUS, capessivit fugam, de quâ SIAOHOU certior factus, ipsemet ocyus eum insequitur; ac post biduum assecutus, secum ad exercitum reduxit. Interim suspicax fama vulgavit profugum quoque SIAOHOU esse. Quod ubi nunciatum LIEUPANGO; tanti viri jacturâ, nimis propensè credulus, magnoperè indoluit, pessimo loco res suas esse jam, obtinendique imperij auxilium se amisisse deplorans. Sed adest tandem cum HANSINIO SIAOHOU; quo statim Imperator ad se vocato fugam lamentatur, etsi ex alterâ parte illius reditu maxime lætaretur.

HANSI-
NIVS mor-
tis reus.

Evadit.

Emergit.

Fugit otium,
ut ante labo-
rem.

taretur. SIAOHOUUS causâ suâ fretus, *Ut video*, inquit, *credulitatem tuam, Imperator, falsis rumoribus addixisti. Calum avertat, ut adeo turpi fugâ, quam impingis mihi, polluam fidem meam! discessi à te, quid enim diffitear? at in consilio mihi nunquam fuit perfidia. Posteaquam nunciatum est mihi, HANSINIUM, ut reliquos fugisse; absui aliquantisper, sed ut eum ad te reducerem, non ut te desererem, quem instar omnium habeo.* Cui LIEUPANGUS, *Ain' tu verò? non fugiebas? Ecquid hoc esse dicam, quòd, cum alij multi duces & HANSINIO majores aufugissent, is tu neglectis hunc unum sequebare? quis non videt, quàm frivola sit hac tua fugâ, quàm non probabilis excusatio?* Tum SIAOHOUUS iterum, *Quos reliquos fugitivis ducibus substituamus, alios nullâ re impares minime operosum erit reperire; sed quem è toto regno existabimus HANSINIO parem? Hic unus excellit omnibus; ad hunc profectâ comparari potest nemo. Si optas, ô Imperator, crescere, si totum imperium tibi subdicere; HANSINIUM adhibe, sine quo nihil unquam præclare geres. Cum eo consilia constitue; in quo fortitudo, prudentia, strategematum usus, & omnia summum tenent.* Est ita sanè, ut dicit, subjicit LIEUPANGUS; *interim tamen copia mea dilabuntur omnes non ob aliud, quàm quòd, cum ad Orientem Sinam adspirent milites, eos ego in regno meo otiosos detineam. Sed vide, quàm non justa sit hac conciscenda fuga causa? num vos arbitramini me hoc uno regno contentum, hic ignaviâ velle marcescere? Mihi verò perinde ac vobis nihil jam pridem fuit optatius, quàm Austrum Oriûmque armis impetere; tempus opportunum expectandum erat. Quod simul affulsit aliquando, & hac militibus expeditio placet; parebo non invidus eorum alaeritati. Age igitur, ut ad iter se accingant, edicito.* Vocatum deinde HANSINIUM diligenter de ratione Orientis sibi subigendi gerendique universè belli rogat. Cùm ad omnia respondisset ille perquam prudenter; eum summæ re-
Militia præ-
ficitur.

rum expeditionique præfecit universæ, cunctis latentibus. Nam & ex cognitâ ejus prudentiâ ac fortitudine dignum hoc honore jam olim sciebant; & eo duce capiebant haud dubium omen victoriæ, magna quæque sibi polliciti.

Auctus eâ dignitate HANSINIUS, ad LIEUPANGUM gratias acturus accedit ex more. Ibi ad SIAOHOUUM Imperator versus,

Multa, inquit, præclara sæpe apud me de HANSINIO prædicasti. Nec ego abs te dissentio, illis, quæ vidi, quæq; audiivi, cum præconio tuo planè congruentibus. Optarem tamen, ut ipse, te præsentem, quâ ratione bellum

tractaturus sit. Tunc HANSENIUS, Bellum nobis est, inquit, adversus HIANGYUM, hominem indisertum & ore loquentem rustico (dicens hoc ideo, quia non bene linguam Sinicam litteratis familiarem callebat, sed illam, quæ propria rusticorum Zu regni erat) nec aliâ re magis quàm feritate nobilem. Inter homines vivens, quid homini ab homine debeatur, ignorat; & nequitia suâ sibiipsi obest. Hominum vel virtutes vel vitia nescit à se mutuo discernere. Fiduciâ sui stolidus, innititur soli sibi; minimè doctus ad aliorum se ingenia flectere, atque ad id, ad quod naturâ feruntur, adhibere. Se unum omnia posse credit; duritate quidem atque immanitate cedens nemini, sed germanâ fortitudine destitutus. Hunc talem non pugnando, sed contrâ nitendo solùm facîle superabimus, si viris fortibus & animosis militum præfectoras deferemus. Quos enim non vincemus hostes, si bene meritis præmia proponantur, excludantur indigni? & quis tali rerum statu non libenter sub Imperatore nostro merebit? ergo jamnunc jus, quod habemus in Orientis XENSIS regiones, omnibus publicandum censeo, ne te aliena velle cogitent. Ecquis obistere jam iusto tam pio audebit regi, nisi iniquus? Revoca, quæso, in memoriam terribilissimi HIANGYI facinora; & cum pulcherrimis tuis factis compare. Ille plusquam ducenta hominum millia levissimam aut verius nullam ob causam inaudita crudelitate uno die delevit; CHANGHANO, HINGO & IUO, CINI regni perduellibus, qui soli eum sequuntur, per nefas ereptas tibi terras divisit; urbem exussit, palatium in cineres redegit, INGUM suâ manu trucidavit, sepulchra effodit, opes compilavit, infantes interfecit; & quid denique non fecit? Hinc illos nemo est omnium, quin oderit, & adhuc vivos addeò indignantium, ut imas ossium medullas penetret dolor. Hi, si vel tria vexilla tua fulserint, omnes ea sequentur; HIANGYUM nemo, quia nemo est ex toto regno, qui eum amet, qui non ab eo sit offensus. Ex adverso recordare, quæ tu egeris, Imperatorem tyrannum vicisti eò fortius, quod vivum servasti; quam fortitudinem ac pietatem omnes laudant. Palatii splendorem imperurbatum reliquisti; omnes animi moderationem admirantur. Optimas leges tyrannicis abditis induxisti; nemo est, qui te non exspectet ut patrem, nemo qui non exspectet ut regem. Quid censes, Imperator? satisne instructis tibi videmur ad tergeminum etiam hostem obtinendum? Ego verò, si modo liceat auspicijs tuis ortum petere, tam facîle tres CINOS debellatos tibi dabo, quàm manum vertas. Illorum populi tuum exspectant vel tuorum adventum; imò enim verò, quòd tardius venias, queruntur.

Dici

Dici vix potest, quàm lætis auribus à LIEUPANGO accepta sit hæc oratio. Jàmque seipsum incusabat, quòd tam serò cœpisset HANSINIUM noscere. Quare confestim, SIAOHOO ad regni custodiam relicto, Orientem petijt; HANSINO supremo, ut antè dictum est, militum duce. Qui primo statim impetu tres CINO S vicit ac debellavit; ut idem fuerit, venisse, vidisse, vicisse.

Sed unà victoriã non contentum longiùsque procedentem comitata felicitas, ad NANYANG urbem adversum habuit UANGLINIUM ducem, LIEUPANGI civem & patricium; qui cum aliquot millibus ab HIANGYO deficiens cum LIEUPANGO sociavit arma. Quà defectione auditã HIANGYUS, matrem UANGLINII exactã senectute matronam compegit in vincula, ni filius redeat, certissimæ morti destinatam. UANGLINIUS pro summã, quæ filiorum est in parentes apud Sinas, observantiã, matri suæ timens, legatos mittit super hac re cum HIANGYO acturos. Captiva non modò cum illis copiam loquendi, sed etiam abeuntes per aliquod spatium comitandè ab HIANGYO impetravit. Promiserat enim ei, se filio reditum persuasuram. Haud longè processerant; cùm jam liberior & meditata perficiendi facultatem nacta, legatos ita secretò affatur. *Quod hætenus comitata vobis fuerim, causa est filius meus, in cujus causã venistis. Rogo vos, ut à me renuntietis ei, ne LIEUPANGUM deserat, sed maneat in fide. De me sollicitum esse nolo; ipsa mihi providebo, faciãque, quod animum decet inutilem respública. Hoc unicum votum est meum, ut filius meus LIEUPANGO regi serviat justo ac pio, non HIANGYO tyranno. Hæc, inquam, filio meo renuntiate.* Et cum dicto proximi legati repente gladium corripiens, in hunc vi summã incubuit, seque ipsam transfixit; deletura sanguine suo sollicitudinem filij. Mirandum in feminã, sed non imitandum exemplum!

HIANGLEANGUS interea, dum LIEUPANGUS Orientis oras sub imperium suum ditionemque subjungit, ut aliquantisper HIANGYI cohiberet arma, ne tribus CINIS esset auxilio; LIEUPANGI nomine litteras ad eum dedit. His significabat illum non aliud armis querere, quàm ut à Zu rege promissas sibi terras recuperet, quæ omnĩ jure ad se pertinebant. Id enim Zuus jam declaraverat. Illas postquam omnino potestatis suæ fecisset, reducto exercitu nihil ampliùs moturum esse. Non enim aliena se, sed sua querere. Nihil ad ea respondit HIANGYUS, Nec spatium erat maximam proditionem machi-

Mater pro filio captiva.

Seipsum in terimit.

*Zuu rex à
subdito, quem
auxilium, oc-
cidit.*

machinanti; quâ se totius imperij potiturum esse sperabat. Ex quo enim ZU rex LIEUPANGO CIN regnum adjudicaverat, & regi & LIEUPANGO insidias comparare non destitit, ut solus occuparet imperium. Et HAN regnum præsidij munitum sibi jam detinebat. Relictis igitur provincijs contra Boream jacentibus, KIEUKIANG provinciæ KIANGSI urbem ad Austrum redierat. Eò venientem ad se ZUUM perfidiosè necari jubet, illum ipsum, quem ejus patruus regem ZU fecerat, ipsèque Imperatoris titulo paulò antè donaverat. Adeò periculosè Principes faciunt, extollendo subditos ad nimiam potentiam, nisi subinde castigent, ipsis etiam regibus formidabilem. Nam qui sunt hujusmodi, sæpe beneficij ac fidelitatis obliti, non secus ac struthiones ferrum, aliena devorant. Audito tam immani facinore LIEUPANGUS arripuit occasionem bene agendi rem suam; & ut omnium animos devinciret sibi, tanquam à virtute stans ac pietate, regijs manibus ingenti pompâ, Sinicò more, parentavit. Omnes deinde fidos regis Præfectos ac subditos ad ultionem perduellionis exhortatur, invitans ad se, suasque vires, quantiscunque valebat, promittens. Venirent modò, seque de perfido HIANGYO omnium nomine poenas diu debitas expetiturum juvarent. Ferendum enim non esse, ut impune abiret, occidisse regem suum. *Statueram quidem, ajebat, tradita mihi ditione contentus nunquam inde cedere, bellum alijs movendo, nec alios vexare. Nunc verò HIANGYUM armis & viribus omnibus persequi certum habeo. Nam illud bellum, opinor, nemo dicet injustum, quo perduellis in regem suum petitur ulciscendum. Neque vestra in regem vestrum, inque regnum amor ac fides dubitare me sinit, vos omnes signa mea summa voluntate secuturos. Quanquam illa non tam mea sunt, quam regis nostri, cujus in causâ ea explico.*

*Longissime
ponte juncti
montes,*

Itaque pacatâ jam XENSI provinciâ & usquequaque subjectâ LIEUPANGUS ulterius tendit, HIANGYUM rectâ petens. Atque ut rectius esset iter ac brevius in ZU regnum; è CHANGLEANGI consilio admirandam illam inter montium amplexus viam stravit è ligno, quinquaginta ferè leucas longam, pontis in modum planam, & ab oppido, cui nomen HANCHUM, ad usque SIGAN metropolim pertinentem, cujus plenior descriptionem in extremæ Asiæ Atlante dedimus. Illâ tempestate HIANGYUS CI regi bellum moverat, quò per ejus ditionem planius haberet adversùs LIEUPANGUM iter. At LIEUPANGUS ad victoriam habuit pronâ, quacunque transibat, omnia.

omnia. Jamque illius exercitus in immensum excreverat, quingenta & sexaginta millia numerantis. Cum his ad PENGZU regni urbem pervenit, qua magno erat ad totum bellum momento. Praefectus urbis sine morâ LIEUPANGI amplexus imperium, deditionem subiit. Annona multa in ea urbe magnâque sunt opes repertæ. Quia verò multarum deliciarum locus erat, hæsit Imperator ibi multos dies; haud expendens, quantum voluptate virtus militaris emolliatur. Ad hoc curam victori quoque necessariam HIANGYI, cujus exercitus procùl aberat, contemptus, belli semper maximè periculosus, laxaverat; & plerique militum amœnos ad Orientem campos urbi viciniores petierant. Ea res LIEUPANGO propemodum exitialis fuit. HIANGYUS enim de hoc rerum statu doctus, cum triginta tantum millibus, reliquo exercitu contra CIUM stante, magnis itineribus inopinatò veniens, LIEUPANGI copias latè sparsas ac delicijs marcen-tes invasit, nullòque repellente vim, in fugam dedit. Dein eodem impetu urbem, in qua LIEUPANGUM esse audierat, aggreditur. Sed admonitus Imperator in tempore, dum HIANGYUS instat fugientibus, illam bene præmunijt. Quare cum HIANGYUS seriùs admovisset exercitum, quàm expediebat spei suæ; nihilo seciùs eam arctâ obsidione cinxit. Ac planè pertinacibus armis evicisset illam, unde jam de LIEUPANGO conclamatum fuisset; nisi, quod ajunt Sinae, Cæli decreto servaretur, quod ei destinaverat, imperium. Nam die quâdam horrido Aquilone flante sævissima tempestas excita domus quamplurimas diruit, & annosas etiam arbores dejecit. Subter harum unam ad eum usque diem ignotam patuit via subterranea, quam Imperator cum suis ingressus, confectis aliquot stadijs, æmulimanus evasit, ejusque beneficio tandem incolumis ad YUNGYANG amicam urbem pervenit; ubi cum suis erat HANSINIUS, fugitivum colligens exercitum. Hic novos etiam milites Imperator evocavit è XENSI, queis adjuncto sibi HANSINIO haud paulò majorem quàm erat antea, exercitum confecit.

Delicia militum perniciosa.

Sub arbore via subterranea.

Postquam è civibus cognovit HIANGYUS, LIEUPANGUM, quem unum quærebat, evasisse; fremens irâ, celeriter quoquo versum dimisit, qui vijs omnibus interclusis eum comprehenderent. Sed in cassum cecidit omnis labor. Denique comperto eum ad YUNGYANGUM potenti exercitu esse; protinus omnes suos milites è CI regno revocat, & ut erat, audax & intrepidus, magnis itineribus eam urbem

I. P.

petit.

perit. Adventantem fortiter excepit LI EUPANGUS, apertoque Marte, quâ urbs adversum habet Orientem, cum eo conflixit. Magnâ utrinque contentione, sed Marte dubio pugnatum; donec tandem cedere coactus H I A N G Y U S cladem, quantam antea nunquam, accepit. Ipse tamen fugâ salutem invenit, ad plura bella reservatus.

Hâc insigni partâ victoriâ LI EUPANGUS, quò facilius annonâ castris importaretur, ingentem fossam ac navigabilem ab urbe duxit usque ad fluvium, utraq; ripâ quadratis lapidibus constratâ. Sic enim commodiùs expeditiùsque naves ab hominibus remulco trahebantur, ad quem laborem non equos aut bubalos adhibent Sinæ, cum est adverso flumine navigandum.

Posthac ad continuandum securiùs bellum successorem declarat IN G U M natu majorem filium, & in ejus obsequium jurare jubet. Huic à consilijs S I A O H O U M in provinciâ X E N S I reliquit, ut illam suo nomine regeret. Tum nomen Imperatoris assumens, totum imperium subjicere sibi decretum esse palàm enuntiat; regibus eâ conditione permissò, quo tunc potiebatur quisque regno, ut se Imperatorem agnoscerent. Sin id detrectarent, bellum minatur. Et primò legatum misit ad P A U M G U E I regem, ut viciniorem, eique regnum addixit eâ lege, de quâ primum docui; præterea, ut ad se venerandum ex more adesset, invitans. Se urbem imperatoriam, se sigillum, se insignia imperij reliqua habere. Utrumque recusante G U E I O, res ad arma venit; missò cum valenti exercitu contra eum H A N S I N I O. Quem L I N C I N I fluminis transitu prohibiturus G U E I U S, cunctis navibus properè subductis, omnem ei trajiciendi annis facultatem præripuit; valido insuper cum exercitu custodiens litora. Diu tamen H A N S I N I U S transitum tentavit; at nequidquam. Interea nihilominus observavit P A U M non agere continenter in castris; sed ad villam stadijs aliquod inde distantem sapè animi gratiâ secedere. Itaque cum naves obtinere non posset; magnis arboribus excavatis lintres facit, & obscurissimâ nocte militum manum trajicere fluvium jussit incautumque in villâ regem obruere. Celsit ex animi sententiâ consilium; eadèmq; nocte regem in manibus habuit. Nec mora; collectum omnem exercitum sensim sine sensu transmittens, repentino impetu invadit hostem. Qui cum captum esse regem audirent; omisâ sui defensione terga verterunt. H A N S I N I U S autem victoriam persecutus paulq; momento totum regnum obtinuit.

Captus PAU
GURER.

Hinc

Hinc victor YUNGYANG Imperatoris conveniendi causâ profectus, cum eo de subigendis reliquis regnis consilia contulit; copiisque, quas jam habebat, insuper triginta millium numero auctis duo regna CHAO & YEN vel debellaturum se, vel ad Imperatoris obsequium revocaturum promisit. Illis triginta millibus CHANGULUM praefecit; qui olim à CHINYO armis eiectus è regno CHAO, Imperatorem postmodo sequebatur. Sperabat enim HANSINIUS eum res praclare acturum contra CHINYUUM regni CHAO tunc Colaum; quippe cum & infensus ei esset, totumque regnum percognitum haberet.

Adventantibus ivit obviam CHAUS per CHINGUM, quem ei bello cum amplâ potestate praefecerat. Virum acrem egregiumque ducem, & qui totum CHAO regi suo regnum subjecerat, CINÆ familiae devictis copiis omnibus, quâ de re supra in transitu quâdam attingimus. Magno praeterea generosoque erat animo; nunquam induci se passus, ut in hostem, quaecunque occasio fulgebat, ugeretur stragemate, quod diceret se ducem esse, non latronem. Et neminem aperto Marte timere; nec ad fallendos, sed verâ fortitudine vincendos hostes natum. Hæc animi magnitudo extremâ calamitate illum affectit, HANSINIO rem astute & callidè gerenti denique subjectum. Poterat quidem prælio suffocare solâ fame HANSINIUM, si LI. ZOI ducis sui consilio pareret. Hunc enim in modum ei suadebat.

Chinyus nunquam stragemate usus.

Quò cruentum trahimus bellum, quod facillimè potest ac propè sine armis confici? Nam nec HANSINII miles numerosus sanè, jamque victorij affuetus, quamvis tuâ virtute vincatur, sine sanguine tibi cedit victoriam; & solâ fame superari potest. Absunt à suo regno nunc plus quàm mille stadia; unde non sine summis difficultatibus tanto locorum intermisso spatio suppetet annona tanta multitudini. Sententia mea fert, ut fidum ducem cum triginta militum millibus eorum tergò immittas omniâque intercludas itinera. Neque enim te lateat viam per CINGKING arduissimam ac longissimam esse, quâ incedentibus ob angusta vallium & saxosa montium ordines servare non liceat. Hanc vallem, quàm longè porrigitur, omnem ita fossis insuper impediemus, ut & progressuris impervia sit, & à tergo clausis negata vel ad reditum vel ad annonam aliunde petendam via. Nos interim castris bene munitis nostros continebimus, detrectantes prælium. Sic malleis inter & incudem positus hostis, extrahescensque fame victoriam nobis offeret penè dormientibus. Si placuerit hoc consilium tibi; tum enim verò meum erit nondum elapso mense, salvus tuis

omnibus, HANSINI CHANGULI que capita ante pedes tuos projicere. Salubre consilium erat, & quod maximè timebat HANSINIUS, Anxius enim hac curâ, militum illam manum ad custodiendam vallem dimiserat, etsi LIZOI consilium profus ignoraret. Sed, ut ut erat, CHINYUUS illud obstinatâ magnitudine neglexit, præterquam aperto Marte non audiens aliam præliandi conditionem; illud unum ad hostem cædendum sibi satis esse dictitans. Interim HANSINIUS ab exploratoribus, quos apud CHAUM habebat, de LIZOI consilio præmonitus adeò vehementer extimuit, ut reditum eò, unde venerat, meditaretur. Neque enim dubitabat, se, si subsisteret, interclusum iri. Sed hoc consilium sollicito pavore versantem de CHINYUUS responso nuncius retinuit. Minimè tamen sibi cunctandum ratus, sed acie primo quoque tempore decernendum; ad solitas artes versus, justissimum ac fortissimum Ducem CHINYUUM stratagemate succussit, in quo uno ponebat spem victoriæ. Itaque rem orsus est in hunc modum. Equitum bis mille sequi se iussis, ad CHAI regis castra propiùs accessit; multis rubro colore vexillis convolantibus. Illic collis accumbebat in hostem pugnaturis perquam commodus; & quod tunc maximè spectandum, in eo stare poterant, ut hostium extra conspectum essent. Hoc loco illis commonstrato, in castra sua reversus eos sic alloquitur. *Postero manè ante solis ortum locus ille vobis petendus est; ubi latebitis, quoad hostium castra vacua videatur. Tum demum ex insidijs consurgentes illa suggestis, disjectisque CHAI regis vexillis nostra rubra surrigetis. Hoc vestrum erit munus; cetera mea cura relinquite.* Illi hoc se facturos recipiunt, sed non sine risu. Quo enim pacto die sequenti vacua hostium castra nanciscerentur? Tunc HANSINIUS, *Quo pacto, inquit, vacua sint futura vestrum non est modo scire; tantùm meminisse vos jubeo, partes vestras esse, ut ea ingrediamini.* Quibus dictis ducem eis assignat virum fortem atque magnanimum, ab se jam edoctum de eo, quod facturus erat, nemine præterea ejus rei conscio. Sub mediam ergo noctem omnes corpora curare iussos, dein ad demonstratum locum reduxit. Illic imperatâ eis mansione, ipse ad exercitum redijt, ac decem militum millia duos inter annes, qui continentem in arctum compellunt, posuit. Simul, quid eis agendum, docet; imperatque, ut inibi divisi duas in partes in ambabus ripis sederent armis instructi. Tum ubi se fugientem reliquocum exercitu viderent, transitum sibi per medium darent; sin hostes insequerentur.

Stratagemæ.

insequerentur, ut se in medium recepto tantisper illorum impetum sustinerent, dum suos in ordinem redigeret. Hoc enim consilio se fugam simulaturum, rerumque facie mutatâ obviâ iturum instantibus. His in hunc modum constitutis, summo manè ac priusquam lucefceret, cum reliquis copijs, sine strepitu ac mutis instrumentis castris non procùl ab hostium castris transibat. Quem alij quidem prælium poscere autumabant; CHINYUUS verò credens eum fugere, suos optimè compositos & instructos educit è castris, HANSINIUMque vi magnâ invadit. Non diu pugnatum; & HANSINIUS de comparato consultoque terga vertit, & quoad ejus fieri potuit, servatis ordinibus properat ad illa decem millia, quæ latebant in insidijs. Non dubitabat ampliùs de victoriâ CHINYUUS; & fugientes ad interuersionem deleri posse credens, audacissimè insequitur. Sed ecce! cum ad angustias venit illius loci, quem insidebant HANSINIANI; nihil dum fraudis subesse suspicatus progreditur, pedetentim tamen, & contractis ordinibus, quò quò longiùs procedebant, hoc arctius eis spatium esset. Ut primùm in conspectu fuere; tum decies mille, de quibus dictum, impetum irruentium haud modicè frangunt detinentque. Interea toto HANSINII exercitu se vertente, atrox utrinque prælium committitur.

Jàmque paulò longiùs à castris aberat CHINYUUS, in quibus præter impedimenta paucosque ad custodiam milites nihil reliquerat. In hos duo millia post collem latentia irrumpunt, ut imperatum erat, castra ingrediuntur vacua, dejectisque vexillis hostilibus inibi sua collocant. Horum omnium ignarus CHINYUI exercitus egregiè atque ut tanto duce dignum, resistebat HANSINIO; & admodum anceps prælium erat. Sed ubi motum ac tumultum in castris esse audiunt, rubràque vexilla totis castris fulgentia diligentius observando vident; non dubitantes, id quod erat, occupata castra, repente animis concidere. Hostem à tergo supervenientem timebant. Hinc ingens orta confusio. Nemo jam publicum bonum curare; omnes sine ordine, sine imperio de solâ fugâ, de salute suâ quisque cogitare. Statim ea res advertit HANSINIUM, ut erat astutus in primis; exhortatusque suos ad maturandam victoriam, & impetu recollectedo atque adeò majore vehementiùs in hostem iterum invehitur. Cadunt miseri passim, aut effusissimâ fugâ salutem quærunt, horrendâ nihilominus cum strage; quippe ad ducenta millia desiderati. CHAI rex ipse vivus in victoris

*Magna eius
dicitur.*

potestatem venit; CHINYUUS fortiter pugnando, invictus hucusque miles, occubuit.

HANSINIUS autem ubique fugientium in tergis harena, omnes trucidari jubet, præter unum LIZOUM; cui nequis uspiam noceret, feverè militibus edixerat. Pollicitus insuper ijs, qui vivum ad se adducerent, argenti mille libras. Suspiciebat enim in viro prudentiam, animique robur ac bellandi peritiam singularem; eumque sperabat ad Imperatoris partes posse traduci. Neque spes eum sua destituit, Quippe milites allecti spe præmij, captum denique, sed reverenter habitum deduxerunt ad HANSINIUM. Quem tanquam civem suum natumque grandiozem, ut mos fert Sinarum, primum ei locum cedens, iussit assidere sibi; tum ut Præceptorem suum veneratus, alloquitur in hæc verba. *Vivum te videre posse prima felicitatis in loco repono, astimoque pluri quam totam vel quancunque pars ejus ad me spectat, victoriam, quam reportavimus. Spero enim fore, ut abs te multa discam; cujus virtutem atque consilia omnes admirantur. Sed ante omnia ex te duo scire avelo. Primum quo pacto YEN regnum obtinere possim; alterum qui CI quoque regnum sub imperium subjungam. His enim duobus bellum inferre me iussit Imperator. Ad hæc LIZOUS, Optime dux, inquit, PAUM regem GUEIQUE regnum jam subjugasti; modo CHINYUUM invictum adhuc bello ducem superasti; & ad quam laudem adipiscendam alijs ducibus totus haud suffecisset dies, tu ante diem (incredibile dictum nisi nos testes coëgisset esse felicitas tua) unius aurora infausta nobis luce plusquam ducenta hominum millia occidione delevisti. Et tu post tam multiplices tamque præclaras victorias adhuc meditaris bella? quid tibi cum armis, quorum terrori per totum orbem sparsa rex YEN ultro cedit? Video tamen esse nonnulla, quæ tibi officium ad victoriam; alijs quidem certè solent. Milites tui à pugna lassii sunt; ac prædâ opulenti sine dubio quietem aliquam exspectant. Et ingratum eis erit fortasse, longius à patriâ discedere, regnumque YEN intrare recusantibus. Vt nihil dicam, CIUM interea suis rebus providentem, quantiscunque poterit viribus ad bellum imminens se paraturum. Adde, quod te minime fugit, HIANGXUM capitalem Imperatori hostem denuo cum valenti exercitu adventare; non sanè spernendum progressibus tuis obstaculum. Quod ergo liquet alieno metu consequi te posse; tuus turbatum ibis armis? Non hoc facies, non, mi dux, si te amabis, si me audies. Quid igitur est illud, quod abs te impræsentiarum velim? Primum, tuis militibus aliqua quies esto, quæ*

fortes

fortes seruentur alacresque ad futura. Dein ad YENEM legatum mit-
tito, persuasurum ei, ut CHAI regis damno doctus Imperatorem agnoscat.
Postquam enim ad eum pervenerit fama victoria, quâ modo potius es,
fama fortitudinis, quâ praditus es, fama exercitus, cuius auditum no-
men principium est victoria; ne dubita, quin ad hanc consequendam ce-
tera futura sint pronissima. Focialem ergo pramittes metum: qui si nihil
efficiet; tum demum vires adhibebis, frustra dolentibus cogi se facere,
quod sponte debuerant. Paruit huic sententiæ HANSINIUS; nec diu
factum, & obsequentiam eventus laudavit. Quippe statim YEN rex
in Imperatoris potestate fuit; missisque legatis regnum ei vestigale se-
que clientem ultro fecit.

His victorijs latus Imperator, multum tamen adhuc HIAN-
GXI, potentiâ sollicitabatur. Ille namque occiso Zu rege suoque, per
quosdam Praefectorum fidiore, & affines totum illud regnum occu-
paverat, potentissimum, Australes provincias omnes ferè complexum,
amplitudine præterea, militumque ac populi frequentiam cunctis Im-
peratoris viribus superius. Eapropter Imperator audiens illum nova
parare bella; non immeritò curas in eum omnes intendit. Erat inter
Imperatoris consiliarios Philosophus quidam CHINPINGUS no-
mine, quem ex infimâ pauperie, ob doctrinam ac prudentiam Impe-
rator ad magnos honores evexerat. Hic, ut acutissimi erat ingenij,
tale subinde contra HIANGYUM consilium dedit. HIANGYUS,
quod scis, inquit, est homo iniquus, pervicax, insolens aequè ac perfidus.
Quae tamen artes, tantum abest, ut ejus potentiam infregerint, ut eam
potius firmasse videantur. Sed nimirum in Praefectorum fide constat ejus
felicitas; AFUI, dico, CHUNGNANII & LUNGCEI. Quare Prudens &
ajuturum cond-
silium. nobis impensè laborandum est, ut vel hos ad nostras partes sequendas alli-
ciamus promissis; vel, si haec neglexerint, apud HIANGYUM in infide-
litate defectionisve suspicionem vocemus. Quod si cui difficile factu vi-
debitur, id ego munus pro Imperatore meo mihi deposco. Etsi enim nego-
tium istud multis difficultatibus circumseptum esse video; una tamen ad
id expediendum saltem non erit difficilis via. Quenam illa? præceptis
HIANGYI ac varium ingenium; & præcipuè, quia parum jam suis fi-
dit. Multos ad te defecisse videt, exceptosque perbenigne. In summâ,
pecuniâ, cui omnia parent, opus est mihi; quam si accepero, rem ad exi-
tum, qualem optas, adductam tibi dabo. Probavit hoc consilium Impe-
rator, ejusque fidei acquiescens, argenti librarum quadraginta millia
tribuit.

tribuit. Hinc CHINPINGUS ad illos tres Præfectos cum muneribus certos homines de negotio bene doctos mittit, eosque jubet in hunc modum alloqui. *Multa sunt à vestra fortitudine ac fide in HIANGYUM profecta merita; quæis longè minoribus magnum esset apud Imperatorem pretium, magni honores. Ab HIANGYO vero debita vestra virtuti præmia nec accepistis adhuc, neque in posterum accipietis. Quid enim? an scissurum putatis eum regnum suum, ut vos creet regulos? Ne lactate spe vos tam inani; nève ab illiberali, nec pecunia tantum, sed dominationis etiam nullum consortem passura cupido regni partitionem expectate. A nostro eoque solo Imperatore dignitates hujus fastigij sperare vobis licet, liberalissimè suos remunerante. Cujus rei documentum si forte queritis; en! tribus vobis ZU regnum univèrsum promittit dividendum, si deserto HIANGYO ad se transeatu.* Hæc summa legationis erat. Haud ignorabat interea CHINPINGUS, HIANGYO Præfectos verò fideles esse, neque pollicitationibus constantiam eorum labefactandam. Neque adeò tamen occultam esse voluit hanc legationem CHINPINGUS, ut HIANGYUM lateret; imò enim verò, ne lateret, id maxime spectabat. Nec eum spes sua fallum habuit. Ex eo namque tempore Præfectorum HIANGYO formidolosa fides esse cepit. Auxitque suspicionem alia CHINPINGI major astutia; cui materiam AFUUS primo apud HIANGYUM loco dux fortissimus idemque nobilissimus præcipuam suppeditavit. HIANGYUS enim, dum hæc fierent, collectis magnis iterum copijs bellum resumpsit. Itaque, ut ad omnes erat occasiones promptissimus ingenio, fingens aliò se tendere, repentinà obsidione YUNGYANG urbem obsidet. Imperator, obsidionis causa, cum paucis in urbe morabatur; quem proinde adegit adeò, ut secum de pace tractaret. Jamque in eo res erat uti divilo-Sinico imperio pacem componerent. HIANGYO provincias ad Austrum omnes, Imperatori autem non nisi ad Boream jacentes pacta destinabant; imposità præter hæc isti conditione, regibus ne moveret bellum. Sed in tempore CHINPINGUS ad suas artes versus, coeuntia in Imperatoris perniciem fœdera dispescuit; AFUO penitus ab HIANGYI partibus avulso. Id contigit in hunc modum. CHINPINGUS missos certos homines quasi de pace per eos acturus, ad HIANGYI tentorium rectà properare jussit, cum muneribus ac mandatis, ut regem solito debitòque ritu excolerent; at quamprimum in HIANGYI conspectu essent, se non ad ipsum, sed ad AFUUM mis-

105

Afius milita-
vis.

fos esse dicerent. Et habuere destinata successum, AFUUS quippe, licet insons, iniquâ perfidiâ suspicione percussus, at sceleris conscientiam intactus, HIANGYUM convenit, & in fidei suæ testimonium urbem unius horæ spatio capturum se pollicetur. At jam deleverat fidem AFUI, fide sæpe superior, in HIANGYI mente suspicio, timentis, ne cum suis ille deficeret ad hostes. Eapropter AFUUS copijs suis omnibus HIANGYO traditis missionem petijt; indignatus ei servire, qui sibi non fideret, neve pejora cogeret ab HIANGYO, qui potens iræ non esset, experiri. Postquam impetravit, quod petierat, tum ad amicos, Cui debeatur imperium, ait, jam Cælo decretum est. Quid ergo frustra laborem? ad meos me cives recipiam, in quiete reliquam atatem acturus. Sic AFUUS ab HIANGYO discessit; at, quò tendebat, haud pervenit, in itinere vel mœrore, vel veneno potius extinctus.

AFUI discessus HIANGYUM inter & Imperatorem pacem distraxit; unde continuabatur urbis obsidio. Jamque PUNGUENUS Imperatoris dux provinciam HONAN ingressus, oppida ZU regni septendecim ceperat eo animo, ut HIANGYUM ab obsidione revocaret ad defensionem regni sui. Sed ille, cui petebatur unus Imperator, non jam de regno laborabat; eo vel capto vel necato, etsi amisset etiam reliqua, facile se recuperaturum sperans. Et sanè summis Imperator in angustijs erat; neque solvendæ spes obsidionis ulla promittebatur. Quippe illius exercitus auxilio tum adesse non poterat; HANSINIO Boreæ plagis infestandis longissimè distante. Actumque adeò de Imperatore jam fuit, nisi KISINIUS ejus dux ante omnes fidissimus, tunc obsessæ Præfectus urbi, voluntariâ morte Imperatori patefecisset ad salutem & effugium viam. Videns enim HIANGYUM in obsidione durare pertinacissimè, nec ab HANSINIO tam longè agente suppetias expectari posse; salutem Imperatoris in solâ fugâ posuit. Hoc itaque cum validissimâ equitum manu ad occidentalem urbis portam aliquantisper stare jussu, per obversam Orienti portam interim egressus ipse cum HIANGYO de deditioe transigit, eumque per eandem portam in urbem admittit, pollicitus Imperatorem ei se traditurum. Exsilijt omnis ad hanc famam gaudio HIANGYI exercitus; ac statim quisque primus ad prædam, ut fit, ingressum per eam portam, quæ patebat una, distans ab occidentali plusquam leucâ, tentare cœpit. At Imperator interea cum equitum manu per illam portam effugerat, Quem HIANGYUS urbem ingres-

*Kisinius dux
belli Impera-
torem servavit.*

Exitio suo. sus cum imperaret ex promisso sibi; KINSINIUS haud minus candidus erga hostem, quam erga dominum fidelis, eum clandestinâ fugâ salutem quæsisse respondit. Quo audito fremebundus iraque præceps HIANGYUS è vestigio KINSINIUM, ut consilij auctorem, comburi vivum jubet.

Mox intactam urbem relinquens, cum exercitu fugientem, quantis potest itineribus, Imperatorem persequitur. Ac parum abfuit, quin eum ad exercitum HANSINI rectâ tendentem assequeretur. Præterquam enim, quod instaret illi velocissimè; ad CHINGCAO insuper urbem itinere breviori pervénit, è quâ paulò antè Imperatorem exierat. Illam HIANGYUS primo statim impetu expugnat & in Imperatorem, quem, iterum delusus, audierat in eâ latere, diligentissimè inquirit. Tandem ubi pro certo comperit, Imperatorem evasisse denuo; impotens iræ, tantum non seipsum dentibus & unguibus dilaniatum ibat. Non est ausus tamen cum defatigato, nec integro exercitu progredi ulterius; timens etiam HANSINIUM, quem jam adventare cognoverat. Eapropter sequentem militem expectabat; omnibusque collectis copijs HANSINI stratagemata fugiens ZU regnum repetijt, PUNGYUENUM ejecturus inde, qui multa inibi loca felicitate armorum sua fecerat. Ita re infectâ coactus est in regnum suum redire; magnâ ex parte jam non suum. Sed nos ad Imperatorem redeamus.

Ille sub auroram veniens ad HANSINI castra, ubi cognovit & HANSINIUM & CHANGULUM adhuc indulgere somno; militibus imperat, ne quis eos expergefaceret. Eorumque tentoria solus ingressus aufert præfecturæ sigilla. datâque operâ stationes militum ordinemque permutat. Expergiscitur inter hæc CHANGULUS prior; quem pigritiam suam excusaturum Imperator amicè compellens. *Quæso te, inquit, ut te plus dormitum recipias. Scio te fessum; excubias ego pro te agam. Nec polluam tamen majestatis decus, etiamsi præpostero in speciem obsequio miles fiam subditi mei; quippe in quo sublimior majestate virtus elucet.* Hoc tam amico modestoque dicto ex eorum animis (nam & alter experrectus aderat) omni absterfo metu, suam ignaviam erubescens ad alacritatem traduxit. Cognito dein HIANGYUM Austrum repetere; quòd nihil admodum esset, cur posthac eum haberet in metu, CHANGULUM cum parte exercitus ad CHAO regni jam armis recuperati custodiam misit, HANSINIO cum reliquis

quis copijs iusso contra CIUM tendere. Nam ex ijs qui ad Boream regnabant, unus hic rex erat, qui LIEUPANGUM nollet Imperatorem agnoscere.

Cum HIANGYUS in Austrum adversus PUNGYUENUM iret, ZAOKIEUM urbi CHINGCAO, quam ceperat, cum valente praesidio imposuit, severè mandans, ne illinc excederet unquam ad praelium, si quod imperatoris exercitus fortè posceret; sed tantum ut oppidum bene muniret ac tueretur. Hoc faciebat eo consilio, ut Imperatorem inibi teneret, donec è Zu regno PUNGYUENUM in totum exegisset. At Imperator nondum à suis peti volèbat Austrum; ne gentes, quæ ad Boream incolunt, necdum usquequaque subjectæ vel quietæ, turbarentur. HIANGYUS autem progrediens ad VAHOANG urbem, quæ prima defecerat è Zu regno, devénit, ac post paucorum dierum obsidium cepit. Hanc, quia prima erat, quam recuperavit è rebellibus, funditus delere decreverat; in unam triste documentum daturus, quo reliquæ saperent omnes. Sed ab ejus civitatis puero quodam annos nato non ampliùs tredecim placatus, abstinit à maleficio. *Quod te minimè latet, aiebat puer, PUNGYUENUS urbem nostram arduissimâ obsidione pressit; nec obsisti à nobis ei poterat. Cum ergo nihil esset, quò nos tueremur; satius est visum experiri victoriæ clementiam, quam inutili pertinaciâ usm expectantes extrema pati. Hæc nobis causa deditionem suasi; te redeunte pristinam quoque libertatem redituram haud ambigentibus. Sin è diverso non regem te, sed hostem habebimus; quid agent civitates cetera? quam fugam pari culpa, si culpa tamen est, quam necessitas imperavit, invenient? Multa supersunt adhuc urbes, quæ sub PUNGYUENI jugo gemunt, optantque vincè tuis armis. Si tam severè consules in primam; quam ceteris putas reliquam spem salutis fore? imò ultimâ desperatione affecta in te consurgent, inferentque bellum pacem offerenti, quam nunquam credent à sumante adhuc iracundiâ provenire posse. Magnum omnino, mihi crede, negotium tibi facessent, si pergas id, quod pietate potes atque clementiâ consequi, savitiâ corrumpere.* His dictis puer ferocem animum delinivit.

*Pueri prudent
oratio urbi
veniam impe
trat.*

Imperator interea, licet HANSINIUM contra CIUM regem iussisset progredi; legatum tamen præmittendum putavit. Is LIEXEKTIUS fuit, à quo regnum illi promittebat ac pacem: si se Imperatorem agnosceret, inque suam fidem concederet, ab HIANGYI partibus amicitiaque discedens. Porro legatus ita CIUM allocutus esse

scribitur. Si apud alium, quàm apud te imperij gnarum agerem; habenda mihi longa esset impræsentiarum oratio, atque adeò præteritorum proximè annorum reperenda història. Nunc summa negotij, quod Imperator meus mihi commisit, in hoc consistit. Ille primus fuit, qui C I N A M familiam armis antè devictam exstinxit; ille primus imperatoriam urbem occupavit; imperijque signa se penes habuit. In hac felicitate acquiescentem, nemini molestum suoque contentum subegit, imperij commune contra perduellem H I A N G Y U M & quietis impatientem bellum resumere, debitas interfecit Z U regis ab eo pœnas expetiturum. Nulla utique sciendi libidine; quam ab ejus moribus abhorretere longissimè, testes laudare possum, quotquot adhuc ab illo perquam liberaliter accepti, potiùs ejus pietatem experiri, quàm arma voluere. Omnes præterea, quicunque probitate ac doctrinâ excellunt, illum amplectuntur, illius justitiam amant. Ab his artibus, pro Calum! quàm diversus abit H I A N G Y U S? Hic imperium ambit, hic regis sui parricida est, hic omnem Sinam armis perturbat. Malefactorum quamlibet tenuium memoriam non nisi sanguine delet; meritorum recordatio nulla, quid enim dicam, remuneratio? Hinc invisus est infestusque bonis omnibus. Et hunc talem tu antepones Imperatoris amicitie? ejus inquam Imperatoris, qui victore potentissimoque cum exercitu modo tuum regnum invadens, vim tamen inferre non cogitat, si perduellem, si latronem, si parricidam deserat, & ab optimo Imperatore sine armis vinci velis, hoc est, regnare. Postquam legatus dicendi finem fecit; respondit Cius, amicum Imperatorem se, quàm inimicum male, sub ejusque imperio se obedienter ac fideliter futurum recepit.

Eodem tempore C I regnum jam ingressus H A N S I N I U S, istius legationis audito successu reditum meditabatur. Q U A I C H E U S vero flagrans odio C I I regis, H A N S I N I O callidissimè persuasit, uti promoveret arma. Quid hoc esse putem, inquit, fortissime dux, quòd cognas redire? Tot itineribus vexatos milites victoriâ, quam habent in manibus, tam inconsultò privas? affectum, imò confectum penè bellum destituit? O te simplicem, si credis rumoribus! an tu solus ignoras sub nomine pacis Imperatorem pravaricarum fuisse? C I I conatu retinere atque à colligendis militibus eum avertere, finis & causa legationis fuit. Quod si non esset ita; profectò Imperatoris erat, te vel primum vel in primis de pace commonere literisque aut alijs certissimis nuncijs è tanti momenti expeditione revocare. Quid? an illi non pluri erit subactum regnum, quàm promissum & simulatum clientis obsequium? Perge. quò
pede

pede cœpisti; & Imperatori regnum, tibi nominis immortalitatem felicibus armis comparato. Inductus vanissimâ oratione HANSINIUS bellum profequitur, infestis armis omnia percurrens, nullo vim repellente; omnibus, etiam ipsâ regiâ ad deditiorem pronâ. Cuius deceptum, se fremens, LIEXEKIUM legatum illico vivum exuri jubet. Relictâ deinde regiâ, quò provideret rebus suis, in Orientis interiora, fugam intendens in urbe, quam CAOMIEN dicunt, incolumis & ab hoste securus egit; collegitque exercitum conferendis primâ quâque opportunitate signis cum HANSINIO.

Legatus occisus.

Per eadem tempora Imperator ipse cum novo ac potenti exercitu HIANGYUM in Australes oras secutus, ut PUEGYUENO ferret suppetias, postquam ad CHINGKAO venit urbem, obsessam brevi tempore ditionis suæ fecit. Dehinc rectâ QUANGU & ipsam urbem petijt. De cuius adventu monitus HIANGYUS actutum ei processit obviam, recedens à PANGYUENO. Ea res illum planè perdidit atque afflixit. Nam ex unâ parte ab utroque exercitu propè interclusus magnâ rerum omnium penuriâ premebatur; ex alterâ verò Imperator abundabat omnibus, quæ ad bellum prosequendum erant necessaria. Non è CHINGCAO jam capta, ubi annonæ ingentem modum repererat, affatim omnia facileque advehebantur. HIANGYUS ergo suorum vel fugam vel seditionem veritus, cum LIEUPANGO iterum de pace tractare cœpit. Quia verò tunc bellum Imperator, quàm pacem malebat; HIANGYUS in castris aggeratâ lapidum strue conscensâ, in quam Imperatoris avum uxoremque LIUHEUAM unâ secum adduxerat, inde LIEUPANGUM altâ voce compellans, *Audi, LIEUPANGE! quandoquidem, inquit, à pace abhorres; avum tuum uxoremque non multò post affatos ad ignem videbis. Utrum vis elige; aut pacem aut cratem.* Imperator ei respondit in hunc modum, *Meminisse te adhuc arbitror, cum Zu regis uterque subditi essemus, amicitiam nos fraterno jure sanxisse. Id si tibi sanctum equè semper fuisset ac mihi; nostra staret inconcussa necessitudo. Nunc ubi non ego tibi, sed tu mihi prior bellum indixisti, regem tuum etiam perfide necasti; non video, quàm tuto tecum redeam in gratiam. Vt est tamen; talem habebis me, qualem voles. Adsis modo, si amicus amicum; sin hostis hostem. Si denique constitutum est tibi, avum conjugemque meam igne tostos, nisi pacem eligam, immolare dolori tuo; sacrificij partem gemino jure saltem unum assa carnis abs te frustum expecto.* Damnatur ob hoc dictum.

Pacis obtrusa necessitas.

Imperator
regnum pie-
tate potius.

magno LIBUPANGUS opere à Sinensibus historicis, iniquam etiã pacem, imò ipsius imperij jacturam avi conjugisque incolumitati posthabendam fuisse censentibus. Quippe pietatem primam apud Sinas virtutem, obsequiũque adversus parentes natũque majores imperio potius esse debere.

Ceterũ H I A N G Y U S responso tam superbo irritatus, utrumque destinabat igni; cũ H I A N G P E U S pater intempestivam ultionem reprimens, *Sape fili, nos eorum pœnitet, ait, quæ irati facimus. Quid autem hinc emolumenti tibi, si necem offeras insonibus? fortasse vivis magno impofterum usui nobis erunt.* His dictis H I A N G Y U S patrem verentis ira referbuit. Sed non in totum.

Postero enim die H I A N G Y U S Imperatorem ad duellum provocavit, internuncio missõ; qui ejus nomine sic illum appellare ausus est. *Quousque nostros utrinque cives ac milites vexabimus? & imperium uterque querentes, funditus evertendo perdemus? Age, si quid audes, si vir es, vel tuo vel meo discrimine bellum provocatum absolve. Alterutrius omnia sunt, qui vivus excedet è duello.*

Ira facit fortis.

Irrisit Imperator hominis ferociam; & Ego, inquit, non copijs meis, sed virtute ac prudentiã contra te pugno. *He decernent, utri nostrũ debeat imperium; quo te in antecessũ inscitia imperandi, & quod magis est, scelera tua te privant.* Simul his decem crimina, quæ erat obnoxius, insequabatur. H I A N G Y U S acervo lapidum adhuc insistentis, unde audire poterat Imperatorem ac videre, contumeliam non tulit. Iratissimus proin derepentẽ ballistã majorem, cui ad jactum aptandã quatuor homines vix suffecissent, solus aptat, & ingenti sagittã Imperatorem petit. Parum abfuit, quin Imperatori letale fulmen illud esset; in latere quidẽ gravissimum vulnus accepit. Hic jactus ad effugium H I A N G Y O viã aperuit. Imperator enim coactus est urbem ingredi; vulnus quidẽ dissimulans, ne castris metum inferret. Obibatque exercitum incedens lecticã gestamine, quamvis præ doloris magnitudine vix posset. Interea maximam C I regni partem devictis regijs Præfectis occupavit H A N S I N I U S. Quare C I U S in summas adductus angustias ab H I A N G Y O petijt auxilia. Nec defuit ille laboranti; L U N G C I E O cum validã manu submisso. Jãque uterq; exercitus, & ipse C I rex ad Y U N G haud magni nominis amnem pervenerat. Qui tamen amnis hæctenus obstabat H A N S I N I U S copijs, ut, quã C I U M L U N G C I E U M que invaderent, nulla esset via. Quippe

Quippe medius inter utrumque exercitum fluebat. Ad ultimum HANSINIUS mirabili stratagemate transitum invenit. Id autem erat hujusmodi. Saccos arenam repletos magno numero, silente nocte in profluentem demersit; quibus decurrentes aquae magnam partem retentae, completis longo tractu ripis superioribus, ut erant peraltae, mirum quantum intumuerunt. Simul etiam alveus inferior, quanto plus aquarum retroibat, tanto tenuiore fluxu desidens adeo nudavit vadum, ut aliquam partem exercitus eo facile transire posset. Nec mora; vado superato pugnam ciet, in ulteriori litore reliquis militibus, ita ut compositi erant acie, stare iussit. Subinde, ubi paulisper est pugnatum, recedit ex acie; quem iterum trajecto vado speciem fugae praebentem LUNGCIUS cum suis audacter insequitur, eodem impetu fluminis alveum ingressus, ac certus victoriae. Sed HANSINIUS, cum pars hostilis exercitus jam fluvium superasset, reliqui acervatim sequerentur; signo dato, per funes, ad quos erant religati facci, eos extrahi repente jubet e flumine. Tum vero nativae libertatis compos elementum ingenti undarum mole ruens, quos in alveo deprehendit milites, secum in ruinas trahit, simul transmissam exercitus partem ab altera separat. Hic invenitur in eos HANSINIUS, integrataque cis amnem acie copias hostiles tanta strage fundit, ut nuntius quidem superstes esset improvisae calamitatis. Interim aquae ad familiarem cursum defluerant; cum HANSINIUS moram omnem e periculi suspitione damnans, toto exercitu in ulteriorem denuo ripam trajecto pugnam infert hosti; LUNGCIUSQUE interfecto, CIX rex vivus in victoris manus venit. Ita victricis circumferens arma totum CIX regnum occupavit HANSINIUS.

Intelligens autem, quanta in Imperatorem merita essent sua; subactum modo CIX regnum optabat ab illo, tanquam victoriarum praemium, accipere jure beneficiario. Mittit igitur ad illum, qui & recentem victoriam nuntiaret, exponeretque simul vota sua; quae mandavit his ferè verbis. *CIX regnum adhuc mutabile semper & anceps fuit; variis fidei, modo hunc modo illum sequebatur, omnibus indiscriminatum, at nulli constantius quam tempori parere promptum. Quare abs te peto, ut ejus fiduciam mihi committas; quem, ut adhuc tibi fidissimum habuisti, sic fidorem, beneficiique memorem clientem in perpetuum habebis.*

Imperatori non placuit haec oratio. Sed CHANHLEANGUS & CHIN

CHINPINGUS, ut HANSINI postulatis cederet, ei persuasere. Quid enim? dicebant; an non illustre fidelitatis hoc est argumentum, quod occupatum à se regnum, à te petat loco beneficij? Negabis ei, quod, si per vim retinere vellet, nostrum auferre posset? Omnino fortis est, prudens militia dux; cujus egregias artes ipse jam sapiens expertus es. Exercitus duci suo par; à quo maxime amatur, intentis insuper ad nutum illius omnibus. Cujus proinde petitioni frannueris; quod reliquum est belli, hujus fide non magno negotio conficies. Valuit igitur apud Imperatorem duorum consilium; jamque sigillum & reliqua clientelæ necessaria præparabantur. Interea tamen, cum jam omnes Boream versus essent subjugatae provinciae, mandat HANSINIO, ut etiam contra HIANGYUM tendat, Zu regnum occupaturus.

Sub idem tempus Imperator legatos ad HIANGYUM misit, avum conjugemque repetens. Usus hac occasione HIANGYUS egit cum Imperatore de pace, Quæ demum ita convenit, ut HIANGYO sola partes Australes, quæ sunt ultra fluvium HUNGKEU, cederent; penes Imperatorem verò reliqua Sina tota, id est, omnes Boreæ orientique soli objacentes essent provinciae. In hunc modum utrinque firmata pax avum Imperatori conjugemque restituit. At ecce! vix eos receperat; cum denuo frangit datam fidem, CHANGLEANGO & CHINPINGO instigatoribus. Qui pacem averfati, quamvis essent Philosophi, virtutisque se sectatores ferrent; Imperatoris tamen auribus assiduo bellum inculcabant, neglectâ fide. Quâ de re multum ab historicis gentis reprehenduntur, ut perfidi ac Philosophorum nomine indigni. Fuit autem hæc eorum ad Imperatorem oratio. *In eo statu sunt modo res tuæ, ut simul in manu tuâ sit imperium. Quod abs te repudiare quis non miretur, pro quo tam diu depugnavisti? Olim incertus, an illud adepturus esses; nunc de victoria certus, eam dimidiâ quasi ex parte cum hostibus tuis communicas? HIANGYUM armis validum, victoremque paulo antè nil timebas; modo quasi jam victum ad condiciones pacis invitias? Muta mentem hanc, quæsumus, Imperator; nève domum alio pacto per te liceat HIANGYO incolumi ac regnatura reverti. Cave ne a te tibi veniat, quod illis, qui domi parvam alunt tigridem; quæ, cum excrevit, oblita beneficij, nec dominis suis pareat.* His talibus ergo verborum lenocinijs obsequens Imperator pacem rescindit. Visus est tamen haud multo post perfidiæ poenas dare, cum HIANGYUS exacerbatus irâ eum prope CUXI urbem aggressus, etsi viribus potiorum tantâ

tantâ clade affectit, ut exinde non auderet solus cum eo manus conferre. Castris ergo bene munitis se continuit, donec, uti dictum, HANSINIUS CHANGULUSQUE cum omnibus copijs adessent; Zu regnum ducibus, ex æquo dividendum pollicitus, si strennè dimicantes HIANGYUM acie superarent. Illi tanti spe præmij commoti, fortissimè invadentes HIANGYUM in fugam avertunt. Hic virtus HANSINIUM comprimis enituit. Nam suis abstinere à prædâ ordinésque servare jussis fugientem HIANGYUM pari celeritate persequitur. Ille rectâ MAOCHEU petebat urbem, apud quam munitissima castra posuerat. Sed vix illa cum suis intraverat; cum hæret in tergo HANSINIUS, eaque obsidione claudit. Advocato dein omni exercitu locis opportunis milites disponit, qui omnem undique annonam interciperent; expugnaturus HIANGYUM fame. Sed ille, ut erat fortis animoque magno; pugnando potiùs fortunam iterum experiri statuit. Ita cum HANSINIO signa confert, extra castra suos optimè compositos & instructos educens. A fortissimis ducibus utrinque magnâ contentione pugnatum, ancipitiq; Marte; donec tandem HIANGYUS multitudinem longè impar & excedere pugnam coactus castra reperit, agmine tam compacto, ut ingressu prohiberet hostem. Resumptâ proin obsidione cum denuo castris incubaret hostis; HIANGYUS ultimis consilijs animum aperuit. Cum enim expectaret auxilia, quæ adesse jusserat è Zu regno; ejus maxima pars Imperatorem ultro amplectebatur. De HIANGYO namque jam actum esse persuaserant sibi. Quin & auxiliares ejus copiarum ad Imperatorem defecerant. Noctu enim cum per castra deambularet, vigilias obiens; è propinquo Imperatoris exercitu voces percepit plurimorum linguâ Zu regni propriâ cantantium. Ea res HIANGYI quamvis constantem animum afflixit; pronâ defectionis & indubitabili conjecturâ. Destitutus ab auxilijs undique, & arctissimè insuper obsessus, ad fugam, quæ restabat una salutis via, consilium respexit. Tentorium itaque suum ingressus, cum HIA conjugè suâ, præcellentis formæ feminâ, invitans se vino, lætusque cantare cœpit, eam bono esse animo jubet; sibi modò, ne vivus in hostium potestatem veniret, abeundum. *Ne verò te desertam interim ac sub cultro linguæ querere; castra, inquit, relinquo permunita, paulò post cum ingentibus copijs rediturus, ut iterum te videam.* In hunc modum ubi valedixit; HIAE manibus indutus arma sua, consensuque equo cum equitum octingentis intempestâ nocte

LI

subitò

subitò erumpit è castris, multòsque passim trucidando, armatà manū viam sibi suisque sternit ad hostilem exercitum. HANSINI milites sanè non mediocriter improvisà incursione turbati, trepidantèsque discurrunt ad arma. Unde non pauci sunt etiam ex HIANGYI socijs desiderati. Verùm viam tandem aperuit; & reliquis, quà cuique licuit, effugientibus, solus HIANGYUS HOAI fluminis trajectu, ad UNGUEI devénit urbem, ubi desectentem à vià palus excepit. HANSINIUS interea de tumultu doctus ab ijs, quos ex HIANGYI socijs fortuna vivos in ipsius manus demiserat, exploratores quoquoersum dimittit, magnis propositis præmijs, si vel vivum vel mortuum adducerent HIANGYUM. Is in palude nihil præsidij sibi videbat jam superesse, non dubitans ab Imperatoris militibus undique se quæri. Quocirca magno nisu tandem, abescente jam calo, enisus inde, rectà petebat urbem HOCHEU dictam; cùm ab Imperatoris equitibus duodetriginta invaditur. Quos ubi vidit ille, constitit; & *Octo jam anni sunt, ait, ex quo bella gero; pugnavi septuagies, semper invictus. Et nunc istos octo & viginti lepores timeam? Calum avertat istud à me dedecus! à quo faxo saltem ut sciat orbis me derelictum, non ab hostium virtute victum fuisse. Calum tenet, non hostis, manus meas. Mirum dictu! ab extremà verbi parte ruens in illos, unus omnes necat.* Inde ad UKIANG fluvium pervénit haud procul HOCHEU labentem; quo navi onerarià trajecto, tandem ex spes vitæ, sic locutus esse fertur. *In eo jam loco constitutus sum, ut & ortum fluvij teneam, & occasum vitæ meæ. Nisi quam ullum mihi fidelem amicũve reperio; plus imò à meis hic, quàm ab inimico mihi timendum video. Quare occidentem repetam. Sed fugitivus amicòrum atque parentum conspectum ferre quĩ potero? scio, quid faciam! postquam Calum desijt favere fortunæ meæ; mori satius est, quàm dedecore tantam gloriam maculare.* Sic abruptà spe omni caput ipse sibi stans uno ictu præcidit. Vir fortissimus audaciæque promptæ, sed crudelis ac perfidus; quibus artibus amisit imperium, quod fortitudinæ ac militari peritiã faciliè obtinisset. Eo sanè dignus, si, ut militum, sic & civium animos habuisset in potestate. Sed istorum nimius vexator, ab unis militibus amabatur, inque vicem amabat eos quàm maxime. Quorum tamen & virtus & fides denique LIEUPANGI cessere fortunæ.

*Qui 32 annos
necato*

*Tandem se-
ipsum.*

HANSINIUS interim castra magnà vi aggreditur; quorum facilis erat oppugnatio, duce carentium. Victoriã perquam usus est modestè

modeste, milites necari vetans, & ut sua signa, si vellent, sequerentur, invitans; sin abire mällent, id impunè licebat. Hac modestiâ sibi devinxit omnium animos, summâ voluntate ad ejus castra transeuntium. Ex quo totum Zu regum ad deditioem pronum, quippe viribus exhaustum usquequaque jugum accepit. Una Lucivitas vim experiri maluit. Irritatus Imperator eâ civium audentiâ juratò denunciavit, omnes unâ cum urbe conflagratos, ni se quamprimum dederent. Fortè obiens nicenia cum non voce tantum, sed organis etiam musicis cantantes in urbe multos audiret; *Ve video, inquit, in hac civitate, qua tantoperè musicâ delectatur, boni mores vigent; fides imprimè erga regem, à quo ne deficiant, obstinatum est eis extrema pati. Si non est alia resistendi causa; laudo constantiam, jurèque jurando rescisso, si velint manus dare, jam nunc polliceor incolumes fore. Utinam tantam fidem in urbis meis inveniam.* Inter hæc affertur H I A N G Y I caput; quod, qui eum persequabantur milites forte repertum, hastâque præfixum postquam Imperator ostentavit urbi, statim in ejus ditionem arbitratumque concessit. Post hæc Imperator H I A N G Y O solenni pompâ exsequias instruxit; defunctum etiam in patre veneratus, quem ad se invitatum exceptumque perhonorificè, dynastiâ denique donavit. Præterea, quod est apud Sinas summæ benevolentiæ signum atque honoris, H A N Æ familiæ suæ titulum ei atque appellationem impertijt, ut H A N Æ dynasta diceretur.

Musica indicium moratus urbis.

Hoc bello confecto Imperator T I N G T A O profectus urbem, H A N S I N I U M ex promisso Zu regulum tributarium; P U N G Y U E N U M verò L E A N G Æ regem in eodem regno creavit. Tunc H A N S I N I U S memor eorum, quæ collata fuerant à P A O M U A in se beneficia, cum in egestate versaretur; eam ad se invitat, argenti que libris mille donat. Illum quoque puerum, à quo in urbis H O A I G A N Æ macello erat affectus injuriâ publicâ, provexit ad præfecturam, malum beneficio rependens, quod nisi ab animo magno excelsoque proficisci non potest.

Beneficia & injuria beneficio compensata.

Indictis posthæc comitijs L I E U P A N G U S in X A N T U N G provinciam C A O C H E U ab omnibus denuo Regulis Præfectisque agnitus Imperator diademate ornatur. Inde profectus ad L O Y A N G, præfectis ac militibus instruxit magnificè splendideque convivium. E quibus cum inter colloquendum amice percontaretur, ecquidnam causæ putarent, cur à se potius, quàm ab alio esset occupatum imperium?

Lieupangus
Imperator re-
di ministro-
rum ingenij
usu.

varij variè respondebant, prout quemque vel veri dicendi libertas, vel adulandi vanitas monuerat. Imperator auditis omnibus, *At ego positus sum, inquit, imperij non alio magis presidio, quam, quod viri uti sciebam, presentens, quod aptum cujusque foret ingenio. Quà solertiâ mihi longe cessit HIANGYUS. Noveram ZUFANGUM etsi domo aut tentorio non exeuntem, solâ prudentiâ, melius, quam ego possim, vel mille stadia distantem acies instruere, parare victorias scire; ad hoc munus eum adhibui. Noveram SIAOHOUUM, præ quàm meum ferret ingenium, peritum esse regnum firmandi locupletandique, populum in latâ pace continendi, redditus vectigalia sic ordinandi, ut nunquam stipendia, nunquam alimenta deessent; ad hoc munus eum adhibui. Noveram HANSINIUM felicitis quàm à naturâ mihi datum, milites habere in potestate, victorias obrinere posse; ad hoc eum quoque munus adhibui. Hæc sunt, quæ mihi pepererunt imperium; hi tres, inquam, prudentiâ & virtute præstantes viri mihi probe cogniti, & ad ea quisque munera delecti ad quæ maximè aptos esse non ignorarem. Hujus solertia adminiculo ad fastigium evasi. Et profectò hominum animos cognoscere difficilius est quàm orbem regere, vel in commune sapienter consulere, vel fortiter hostes vincere. In ceteris rebus vinci me ab alijs facile pariar; sed hanc unam laudem si refero mihi, nolim arrogans videri. FANCENIUM quidem HIANGYUS habuit ad quævis aptum; at quia illo uti nesciebat, interijt. In hunc modum Imperator perbellè suos ac seipsum laudavit.*

Yitvonea
mortis.

Inter hæc in regno CI TIENHENGUS quidam, regum sanguis, ab HIANGYO adjutus, aliquoties turbas excitaverat. Quippe semper audaces ac turbulentos homines aluit XANGTUNG provincia. Verùm auditâ HIANGYI morte cum quingentis sociorum maris orientis insulam petijt, litoribus vicinam. Huc mittit Imperator, qui eum ad se vocaret; nisi pareret, extrema omnia minatur. In viam itaque duobus socijs comitatus se dedit; verùm, antequam ad Imperatorem pervenirent, voluntariam mortem omnes præciso gutture sibi concivere. Quo audito, qui in insulâ remanserant, ad unum omnes in mare se præcipitant, erga dominum suum, quem jam nullum habebant, hac infantiâ fidem testaturi.

KIPUS autem quidam ex HIANGYI ducibus, cujus non una tantùm in Imperatorem erat injuria, nullum effugium videns, defectis munitibus, barbâ capillisque præcis in regno Lu seipsum cuidam CHAO vendidit pro mancipio, Erat CHAUS manu strenuus & bellator

tor bonus, qui dein, ubi KIPUM, non mancipium esse cognovit, misericordia motus, illius patrocinium arripuit, & SIEUM Imperatoris Praefectum conveniens, *Quodnam KIPi tantum est crimen?* inquit. *Qua gessit adhuc pro rege suo, in quem nunquam non ejus fides extitit; ejusmodi sunt, qua procul à reprehensione, multam potius laudem merentur. Ut taceam, postquam Imperator orbem totum solus obtinet, alienum à majestate videri, singulare odium unius hominis ejusque regi suo fidelis extinctum velle sanguine. Magnarum mentium est, condonare; qua non aliàs magis magnitudinem suam ostentant, quam cum negligunt oblatam occasionem ulciscendae injuria.* Imperator à SIEO de hac expostulatione commonitus KIPUM vocari jussum ob hero servatam fidem praefecturam donat. Non eadem usus est fortunam TINGKUNGUS alter HIANGYI militum Praefectus KIPi avunculus. Nam hic quidem ad Imperatorem venit, in ejus obsequium seque tradens omnesque copias, quarum ei mandata cura; sed exitio suo, jussu Imperatoris plexus capite. Qui venientem increpans, *Quod suspitione laborat, inquit, ingratum est obsequium. Cum his, quos adduxisti, pro duce tuo standum erat tibi. Nunc ubi secus à te factum, nec qui uni domino fidelis non fuit, esse solet alteri; exemplum in te statuam, quod imitandi tui studio posteros non accendet.* Haec posteaquam acta, tranquillatis toto imperio rebus HIEUYANG, quam sapius provinciae XENSI regiam urbem diximus, ingressus, totum inde Sinarum orbem gubernavit.

Fides etiam ab hoste praemis donata.

Perfidia vicissim punica.

At non diuturna quies ista fuit, sparso subinde, quanquam falso rumore, rebellionem meditari HANSINIUM, insidiantem fastigio. Imperator, ut rem silentio ac procul omni turbam certius exploraret; instituit imperij provincias obire, capturus HANSINIUM. Et primum iter fuit ad regni ZU confinia. Ille ignarus calumniae, nec male sibi conscius, cum paucis, ut assolebat, ad excipiendum Imperatorem adest, simul & capitur. Quem facti novitate defixum, ubi collegit animum nonnihil à stupore, sic locutum ferunt. *Qua res haec haec est? qua causa? qua ratio? Quasi timidum leporem in agro me cepit Imperator. Innocentem nec ullius criminis conscium esse, id mihi fraudi fuit. Quid mirum autem comprehendi obviam euntem lictoribus? At intelligo, quid agatur. Nimirum rapaces aves omnes extincta sunt, rebbelles omnes devicti, regnis & imperio imminentes è medio sublata. Iam arcus remissi, jam hebetata sagitta, jam imperium est sine bello. Quid*

Hansinius capitur.

multa? non eget amplius Imperator operâ meâ. Et hoc est illud unum unicumque crimen; quia bello non ardet imperium, ego flammis dignus sum.
Et absolvitur. Verum re diligentius examinatâ non insonantem modò pronuntiavit Imperator; sed in super HOAIGANÆ urbis, unde ortus erat HANSINIUS, principatu excoluit.

Argute dictum,

Tum ex illo sciscitatus, quantum exercitium ei videretur in officio continere posse? cum responderet HANSINIUS, non plus quam centum millia; loquendi libertatem demiratus ille, *Tu verò quantas copias credis posse te regere? Cui HANSINIUS: Quò plures, hoc melius regam; tu vero Imperator, quò plures duces habebis, eò melius diriges. Nam in cognoscendis regendisque magnorum virorum ingenijs omnes tibi palmam ex merito concedunt. Sagaci dicto mirificè delectatum Imperatorem ajunt, in eo quippe placentem unâ se sibi, quòd præ ceteris animos hominum felici contemplatione deprehenderet.*

Modestia Changiangi.

Deinceps Præfectis, qui sibi egregiam navarant operam in his bellis, præmia elargiri coepit. CHANGLEANGUM LIEU non procul ab urbe P1 distantis Principem renunciavit; adjecturus alia loca, nisi recusasset omnia, contentus unâ LIEU civitate. Animi porro sui modestiam his admodum verbis eum explicuisse reperio. *Quid de te meritis sim, Imperator, equidem ignoro; nisi fortè consilio nonnihil adjuvi rempublicam. Ceterum facta, non perinde dicta majore aliquo digna præmio esse arbitror. Opera mea, quantulacunque fuit, sufficit præmium istius loci tributa dominatio; non alio merito, quam quòd, ubi te primum utentem fortunâ cum tenuiore, felix mihi casus obtulit, secutus sim partes tuas. Hac modestiâ collaudatâ, ceu convenit, Imperator SIAOHUUM deinde ducem creat, maximas ei ZUONIS oras attribuens. Tum CHINPINGUM HUYEN regioni ducis etiam nomine præfecit. Hic eam dignitatem refugiens in UUCHIUM transmovere Præfectum instituit, ut ei gratiam referret, à quo se meminerat infima fortis hominem ad Imperatorem olim nomine qualiscunque scientiæ introductum fuisse. Quem nunc affatus, Optime Imperator, ait, si quid egi apud te laude vel præmio dignum; id UUCHIOTORUM debeo. Ille mihi aditum ad te molliuit; absque quo si esset, inops fortuna perissem. Imperator hac grati animi significatione latus, Bono esto animo, inquit; ego non tibi modo, sed & UUCHIO propter te multa debeo. Ducatum igitur accipe, quem offero; nec UUCHIO præmia sua deerunt.*

Liberalitas obfuit Imperatoris.

Hæc præmiorum distributio exitialis propemodum Imperatori fuit.

fuit. Nam (ut fit, cum se omnes premio dignos putant, nec, quod sperant, accipiunt) reliqui duces ubi se neglectos viderunt, in Imperatorem confligere parabant, eumque morte multare. Sed CHANG-LEANGUS frementes jam ac minas in Imperatorem non obscure jactantes prudenti consilio compefcuit. Suasit enim Imperatori, ut ex ijs unum alterumve, quorum in rempublicam essent merita spe premij sine controversiâ minora, quamprimum remuneraretur. *Prudens consilium.* Sic enim & reliqui digniores, inquit, sibi reservata credent premia; & saltem in tempus, dum rebus melius provideas, conquiescet mitigata seditio. Paruit huic consilio Imperator; & LUNGCHIUM quendam XEFANGO, GOCANUM verò SAPINGO, urbi utrique, principes imposuit; magnâ ceterorum omnium latitiâ, nec spe minori. Sic periculum evasit Imperator.

Porro reputans apud animum suum, CINAM familiam adeo facile propterea extinctam fuisse, quia nullos è suâ stirpe reges sibi tributarios fecerit, à quibus auxilium sperare potuisset; (excluserat enim arctiori propinquitate sibi conjunctos ab ejus honoris communione, ut dictum est) inducendam veterem reipublicæ formam sibi duxit. Ergo filium natu majorem, cui KIAS nomen, HINGI; secundo verò genitum HUNG dictum, qui dein hujus familiæ fuit Imperator à patre tertius, TAI, reges creat. FIUM autem nothum, quem etiamnum adolescens ex obscurâ muliere genuerat, CI regem renuntiavit.

Dehinc statum imperij, jura, leges, aulaque ritus ac ceremonias per XOSUNIUM ordinavit. Cumque jam se recte haberent omnia; sexto imperij anno, qui fuit ante Christum natum ducentessimus, iterum comitiâ omnium Regulorum, Ducum, ac Dynastarum, Praefectorumque majorum splendidissimo conventu habuit. Ingenti pompâ paratâque illos excepit. Ac tamen, quicquid in regiâ occurrebat oculis, industriâ XOSUNII ad summam magnificentiam exactum esset; Imperatorem tamen solâ majestate metum omnibus non sine arcano quodam venerationis affectu incussisse ferunt. Ipse quoque tanto suorum apparatu & splendore lætus, *Hodie tandem*, inquit, *experiri mihi licuit, quanta sit Imperatoris majestas & amplitudo.*

Dum hæc geruntur ac per omnem Sinam recenti pace festisque gaudijs cuncta fervent; ecce TARTARI superato repente muro magno ad agendum prædas irrumpunt in imperium per XANSI provinciam, ubi nunc TAITUNG est urbs, munitissima, Imperator HANSI-
NIUM

*Tartarorum
in Sinâ ir-
ruptio.*

Tandem labefactata Hansinij felicitas. NIUM illis opposuit; statimque ad arma ventum. Sed hæsit HANSINIUM deprehensa felicitas. TARTARIS enim more gentis equitatu maximè valentibus cedere coactus acieque victus in urbem MOXEM fugâ pervénit. Ibi à TARTARIS obsessus & ad ultimas angustias reductus super deditioe cum hoste paciscitur seque urbemque tradens ejus arbitrio. Quâ re cognitâ Imperator ipse in TARTAROS movet. Edoctus autem ab exploratoribus, illos in valle TAI agere; denuò misit exploratores, qui de eorum viribus propiùs cognoscerent. MAOTUNIUS TARTARORUM dux de his insidijs certior factus, optimos quosque ac fortissimos equites, exercitus robur in occulto latere jussit, imbellibus iisque paucis castra tenentibus. Exploratores, ut ad Imperatorem rediere, victoriam in expedito esse renuntiant; paucos enim ac debiles milites habere MAOTUNIUM. Jàmque versus eò tendebat Imperator hostem invalurus; cùm LEUKINGIUS & ipse missus ad explorandum, redijt, Imperatori suadens, ne progredere-
Eene monentis salamitas. tur his verbis. *Etsi nihil apud TARTAROS vidi admodum validum, quòdque timere debeas; ego tamen haud facile crediderim, eos tam temerè ingressos Sinam. Qui enim sine viribus HANSINIUM debellare potuissent, aut imperium nostrum incursum ausi essent? insidias timeo, exercitus robore fortasse consulto latitante; discernendum quidem non censeo, nisi prius certiora cognoscas.* Optimè suadentem Imperator increpitum etiam perduellem appellat, ut obstantem, ne TARTAROS aggrederetur. Conjectus quoque in vincula servabatur supplicio, quod post victoriam eum manebat. Cujus spe plenus Imperator QUANGU devictâ TAITUNG ad urbem usque penetravit. Nondum totus advenerat exercitus; cùm à TARTARIS (quadringenta equitum milia fuisse scribunt) in PETENGO monte, quâ TAITUNG Orientem spectat, obsidetur. Quid hinc ageret? quò se verteret Imperator? Unum ei restabat effugium in muneribus. Hoc enim erat, quod semper in beatissimâ Sinâ quærebant TARTARI. Promissâ igitur ingenti vi argenti, Sinarumque sexus utriusque copiâ pacem emit à TARTARORUM reginâ, quæ rerum potiebatur; simul etiam recepit HANSINIUM. Tunc exploratores priores omnes necari jubet; LEUKINGIUM verò collaudatum à fide ac prudentiâ ducem KIENSIN creat. Quia verò tot bellis regia XENSIN provincia ferè exhausta erat, raris indigenis, raris qui agros colerent; tale consilium successu favente cepit. E provincijs omnibus habito fortissimorum hominum delectu,

delectu, eis unaque exstinctarum familiarum posteris, quorum bona fiscus invaderet, domos & agros assignando ingentem incolarum agricolarumque frequentiam concivit, supra centies mille familias affluxisse scribunt.

Posteaquam Imperator ad CHANGAN urbem pervenit, palatio superbissimè ac splendidissimè ornato ab SIAOHOO exceptus est, haud sine ipsius stomacho. Advertit SIAOHOOm quanquam obscure prodita indignatio; & *Imperatoris domus, inquit, est totum orbis, ad quem comparatus hic qualiscunque splendor, ut à sole minora sidera, infuscatur, Si tanta majestati non par assurgat habitatio; minoris illa fiet, ac terroris, sine quo majestatis fulgor hebescit, expers.* Non probant hujusmodi orationem præsertim è Philosophi ore Sinenfes historici, agentes majestatem regibus à pietate ac justitiâ esse arcessendam, ob solam virtutem & prudentiam metuendis: his orbem subjectum ac paventem habituros. Nunquam fando auditum, regem ob insanas subtractiones suis formidolosiores aut pluris æstimatum fuisse. Satius futurum, si nihil sumtus impendantur egentium aliorumque subditorum bono, Sic demum omnes sui amantes habiturum ac fidos, quibus rebus maxime utitur imperium.

Dum hæc fiunt in hunc modum, TARTARI Boréos tractus novis incursionibus vexant. Quibus malis ut tandem obviam iret Imperator; misso LEUKINGIO duce cum TARTARI amicitiam & affinitatem conciliare aggreditur, TARTARI regis filiam uni è filiis suis uxorem experens. Quanquam Sinicus author hoc loco scribit Imperatorem egregie TARTARIS imposuisse, TARTARI regis filiam non suo, sed mancipij cujusdam filio nuptum datâ: indignum fortunâ Sinicâ ducentem, vel ipsius TARTARORUM reginæ connubia Sinam ingenuum inire; multò autem indignius, Imperatoris filium. Est enim ita Sinicæ gentis ingenium, ut omnes nationes præ se nullas putet; de se unâ magnificè altèque sentiat.

*Frasi Sinicæ
regis in consue-
tudo.*

Imperator profecutus iter suum CHAO pervenit ad GAUM regem, cujus filio filiam suam uxorem desponderat. Arrham è more gentis dotemque CHAO rex ad Imperatorem præmiserat; sed, nescio quamobrem in ijs mittendis à solenni ritu modòque discessit, aliter quam expectarat Imperator. Qui proin iratus, acerbisque verbis in CHAO regem invectus, nec contumeliâ abstinuit. CAUS & YUUS regij Præfecti eâ re offensi, regi suadent, ut Imperatoris apud se commo-

Mm

rantis

*Captus ven
Chao.*

*Cogitati sceleris
confessio.*

*Mors ultro-
nea.*

rantis morte se vindicet, laesumque jus hospitij. Rex verò non modò non eos audijt; verùm etiam de iniquo consilio castigatis silentium imperavit. Non adeò tamen occulta res fuit, quin cuidam CAI obtreptatori veniret in notitiam. Ille CHAO regem CAUMque criminatus apud Imperatorem odio suo impensè litavit. Captòque rege cum illius criminis conscij Præfecti omnes adesse juberentur; mortem crudeliorem timentes, occupavere voluntariam. Uni CAO fides in regem suum constitit; increpanti ceterorum ignaviam, scelerisque societatem fortiter execranti. *Si enim nos ipsos occidimus, ajebat, quis pro rege nostro stabit? quis Imperatorem de illius fide atque innocentia docebit?* Stetit ergo intrepidè sese Imperatori, adhibita quæstione falsus ultro datum ab se Imperatoris necandi consilium; sed regem suum illud admittere noluisse. Confessionis istius certior factus Imperator misit alios, qui verum tormentis quærerent. Ibi CAUS suspendens judicum animos? *Quid ago?* inquit; *num plurius est mihi mei regis salus, quam mea, quam meorum omnium, quos ob crimen meum certus manet interitus? At enim plus apud me valet veritatis amor, quam timor privata calamitatis, cui me, cui meos exposui. Ego, ego fui, qui crimen hoc admisi; ego cadis consilium dedi. Rex innocens est & usque in vitium Imperatori fidelis & obnoxius? apud quem non fuit locus consilio meo. Admiratus tantam fidelitatem Imperator & CAUM è tormentis, & regem dimisit è carcere. Hunc tamen è rege ducem jussit esse SIUENPING dictum.* CAI verò fortuna provehebatur in sublimius, ad præfecturas etiam patente viâ, nisi seipsum odisset. Tunc enim, *Quod adhuc vivam, inquit, in causâ est vita mei regis, à quâ mea pendebat. Hunc ut insontem, periculo liberum volebam.* Postquam id obtinuit vel meo periculo, quanquam felici nec adeò pœnitendo; libens tamen nunc latiusque moriar. *Nec enim tam exhausto rubore sum, ut Imperatori servire audeam, cujus perduellis audio; nec alteri serviam, si servire non possum regi meo.* Cum dicto spiritum sibi præciso gutture interclusit.

Ceterum apud Imperatorem maximè gratiosus erat IUYUS è CIEA concubina, quam ante alias deperibat, filius. Hunc regno primùm CHAO donatum, jam in eo erat, ut etiam imperij successorem designaret; excluso, quem jam elegerat, legitimo filio. In electionis veræ titulum istius valetudo viriumque tenuitas prætexebatur. Huic consilio cum obstarent magistratus omnes & Præfecti, nec exquisitis rationibus quicquam efficerent; unus CHANGUS, etsi ore

blæso,

blaso, ut ab incepto desisteret, tandem obtinuit. Qui audito Imperatore, *Indisertus sum ego quidem, ait, nec menti lingua paret in ijs, qua concepit, expromendis; ac nunc non modo me nature vitium haud ferentis, ut Imperator meus tantum à rectâ ratione deficiat. Hæc loquens ita verba perturbabat, ut vix intelligeretur; istud unum ingeminans, Hoc scio, non convenire. Hanc & mentis perturbationem & hæsitantiam linguæ primùm Imperator risit effusissimè; sed ejus pertinaciâ victus, recepit se, quod suadebat, esse facturum. Itaque in præsens, magnâ omnium ac præcipuè LIEUHEUÆ matris latitiâ propositum mutavit.*

*Equitaciâ
in blaso di-
serta*

Sub idem tempus ad murum contra TARTAROS exstructi custodiam CHENHEUM ducem magno cum exercitu ire jusserat, ex Australibus provincijs evocatum. Hic, cum ei transitus per HOAIGAN esset, ad HANSINIUM devertit; quem prehensâ ejus dexterâ, remotis arbitris, sic affatur. *Quousque marces, indormisque causa? Imperium virtuti tua debitum an negligis? Fortibus facti & gloriâ militari nemini secundus es; regni que tui milites sunt in armis omnes exercitatis simi. Quos inter, ut olim tuus miles, ita nunc quoque profiteor nomen meum; iturus, quocumque jusseris, sed in Imperatorem ante omnes. An inultam feres contumeliam, quâ te non ita pridem affecit, in vincula conjectum ut perduellem, in quem nec suspicionis cadebat umbra? Mibi crede, nunquam salvis tue securus ages, quamdiu, te usvo, tyrannus timeat se vivere non posse. Quare magnopere tibi suadeo, ut rebus tuis in tempore provideas. Ego ad murum magnum oppertar, dum aliquid ibi moveas. Si militem contra te miserit Imperator; inibi vacuum XENSÏ provinciam invadam tuis auspicijs. Ita imperium, quod tue felicitati, tuis debetur armis, quæq; annexa sunt imperio, in tranquillo erunt tibi. Non ingrata fuit HANSINIO hæc oratio, sed dolo quàm successu nobilior. De rebellionem quidem inter eos convenerat, ac planè actum erat de Imperatore, si latuisset conjuratio. Sed ex HANSINIE famulatio quidam rem omnem latens audierat, & ad Imperatorem spe præmij nomen utrisque defert. Præceptis tunc ad exitum properabat annus Sinicus; nec ausus Imperator aliquid tentare palàm adversus HANSINIUM; dolum, quo sine armorum strepitu caperetur, adornavit. LIEUHEUAM igitur mittit Imperatricem cum SIAHO O specie obeuntis suo nomine Sinam. Cùm transirent HOAIGAN, ubi*

Hansinij gloria perfidiam corrupta.

M m. 2.

agebat.

agebat HANSINIUS, ab Imperatore de totâ re bene docti; adest ille, ut venientem Imperatricem exciperet ex officio. Sinarumque more faustum ei novi anni juberet esse principium. Ibi rei, quæ agebatur, incautus HANSINIUS à fortissimis viris in ejus exitium subornatis oppressus, sine morâ capite truncatur. Ita tantus vir, cui acceptum Imperator ipse referebat imperium, tot victoriarum pollutâ laude, perduellis notâ interiit. Imperator inter hæc ipse cum maximis copijs quasi TARTARIS bellum moturus contra CHINHUM ducem tendebat. Hic ubi se quæri ab Imperatore, intelligit; hostem professus palàm ei resistit. Anceps erat Imperatori diuturnumque cum illo bellum, accepto etiam luculento vulnere; donec tandem interfectus CHINHUS ad victoriam hosti, paulò antè Imperatori suo viam perfido sanguine signavit. Sic ingens imperij amittendi periculum Imperator partim prudentiâ, partim fortitudine discussit.

Quo autem tempore per LEANG regnum ei transitus erat; PUNGYUEUS, qui in clientelam Imperatoris ibi locorum concesserat. ad illum excipiendum more solito non prodijt, impeditus valetudine. Dissimulavit tunc quidem ille neglectum obsequij; at rediens victor PUNGYUEUM captum destinabat exilio, priùs in ordinem redigendum regnòq; privandum. Sed Imperatrici pœna non probabatur quæ faviret infra mortem. Quare, ut è medio tolleretur, Imperatori suadens, *Impensè vereor, inquit, ne te pœniteat haud multò post clementia tua. PUNGYUEUM fortissimum belli ducem esse scis; quem offendisse juxtâ & vitâ donare, quid est aliud quàm hostem in seipsum armare? Nunquam enim odisse te desinet semel offensus; nec antè quiescet, quam ultus fuerit exilij probrum, perpetuo rerum tuarum, nisi pereat ipse, periculo. Quod ut antevertas ejus maturandâ morte, magnopere tibi etiam atque etiam sum author & hortatrix.* Muliebri consilio victus Imperator infontem ac bene de se meritum ducem illico necat, ejusque caput tanquam perduellis, in urbis LOYANGÆ foro spectandum facit; illum cum HANSINIO & CHINHIO rebellionis consilium inijsse prætendens. Antequam hæc fierent; PUNGYUEUS LUONPUM Præfectum, virum facundissimum, legatum ad Ci regem miserat. Is rediens ubi cognovit regem suum occisum, & in eâ, quam diximus, urbe relictum illius pendere caput; eodè vertit iter, flexisque genibus ante illud tabo rubens, suæ legationis exitum, magno cum ejulatu ac lacrimis exposuit. Id cum significatum esset Imperatori; LUON-

*In fontis regni
eades femina
suasit.*

*Fides Præfecti
in defunctum.*

PUM capi jubet. Qui cum intelligeret è vinculis ad flammam se protrahendum; in Imperatorem detonuit. *Imperator inuisa.* *Liceat mihi pauca, qua si absolvero, lubens moriar.* Cum LOYANG inter atque CHINGAO ab HIANGYO arctè obsidione tenebatur; absque PUNGYUEO fuisset, nec vitam nec imperium haberes. Ille salutem, ille imperium obtulit tibi; præclarè aliàs etiam de te meritis, de quo nihil in præsens attinet dicere. Quid igitur? HANSINIUM ab hujus communionem laudis excludo? minime; sed hoc dico, futurum, ut si tales viros nullà de causà, nisi fida & commentitià tam malè tractas, reliqui omnes, quorum virtus tibi suspecta esse potest, sibi timeant, & rebus suis melius, quàm HANSINIUS ac PUNGYUEUS rex meus fecere, provideant. Quis enim dubitet? quis non videat, idcirco illos à te occidi, quia, quorum virtute ac fortitudine jam non indiges, eos formides? Cave, Imperator, cave, si tibi diuturnum imperium est cordi, ne deinceps in hunc modum sapias. Hæc sunt illa pauca, qua te volebam non ignorare; de cetero facies mecum quod voles, non minus parato mori, quàm vivere. Fulminatus improvisà expostulatione Imperator diu stetit; ubi verò collegit animum, accurrit, solutumque vinculis LUONPUM ad honores invitavit.

LUONPUM vera locutum mox KINGPUS HOAIGAN rex ostendit. Videns enim Imperatorem fortissimis quibusque ducum suorum necem offerre fidei etiam causis, ne savitiæ valescentis exemplum ad se quoque pertineret, fortunam experiri voluit, aut interimere certus aut interire. Itaque apertè in Imperatorem rebellis, rectà Boream versùs tendit, intactas nullàque vi tentatas Australes provincias relinquens à tergo. Sed præcipiti consilio seipsum egit in fraudem. Quippe Imperatoris Præfecti, qui curabant in Australibus provincijs, collectis copijs omnem ei comitatum intercluserant; & Imperator magno cum exercitu progressus obviàm, prope KI urbem nil tale præmentem fudit ac fugavit. Et quamvis KINGPUS excesserit vivus è proelio; post tamen haud multò, quàm nuspiam apparebat, quò se reciperet, occurrentibus à Borea & Austro copijs, captus & occisus est. Memorant Imperatorem audità ejus rebellionem sciscitatum à suis, quoniam conferret hostis iter suum; cui cum esset responsum, eum rectà Boream XENSIQUE provincias petere per montes, Imperatorem dixisse. *Nova rebellio.* *Salva res est! cur ipsum timeamus, nil habemus; habuissimus, si provincias Australes invasisset, facturus haud paulò*

majus mihi negotium. Nunc ubi secus ab eo factum; vos bono esse animo, jamque de victum captumque ne dubitate.

Ex hoc proelio redux in morbum incidit Imperator; cujus ingravescente vi postquam se vicinum agnovit esse, ne vacuum relinqueret imperium, LU YUNG è CIEA gratiosissimam concubinam filium, ejus precibus victus, successorem denuo declaratum ibat. Intercessere magistratus omnes præpostero favori; docentes, quam malè successisset olim idem audentibus, quantaque inde imperio impenderent mala, sed nullis consilijs aures ejus patuere. LIU HEUA imperatrix pro filio suo maximè sollicita CHANGLEANGUM rogat, excogitaret præsentem malo remedium, haberetque curam filium suum. Ille rem ex more gerens peritè, atque callidè, Imperatricem alloquitur in hunc modum. *Iam agendum est non dictis, quæ Imperator non cedit; sed factis. Si tamen audire pauca potes; rei componenda modus hic occurrit mihi. Quatuor è Philosophis nobilissimi ob CINÆ familia bellorumque motus ac tempestates abdidere se villis, quorum utrius atque ab armorum strepitu remotius in studijs suis latere possint. Tu tantum INGENIO tuo filio suade vel impera, ut eos honorificis literis invitet ad se docendum; reliqua mea cura sunt.* Mox ad illos profectus, de Imperatoris consilio præmonitos rogat, nec hoc onus Imperatoris filium docendi suscipere graventur; hoc enim rei publicæ atque adeò totius orbis interesse. Illi omnia se facturos recipiunt, statimque Principis epistola eis traditur cum muneribus. Quam Philosophi secum ferentes, ad IMPERATOREM adeunt, eumque monent ab INGENIO se litteris invitatus, libenter, quod ejus pace fieret, quamcunque possent Principi laturos operam. Imperator venerandam canitiem ceteroque Philosophorum cultu commotus, eorumque nomina sciscitatus, *Adhuc, ait, optimi viri, meum servitium fugientes in vestras villas latuistis; nullam vestram culpam, sed meam. Nimirum ego vobis dignus non eram. Invideo plane sorti filij mei, à quo invitatus adestis. Felicior est ille vobis præceptoribus, quam ego scepteris fui. Sed quo pacto vos invisaverit, scire a veo. Nec enim unquam esse credidi tanti consilij filium meum.* Illi prolata epistola, *Filius tuus, inquit, pius est & obsequens, literarum hominumque doctorum amans. Omnino felix imperium nostrum erit, si tibi succedet ille, à quo totius orbis pendet bonum. Nos sane, quæscunque licebit artibus eum ad omnem virtutem atque doctrinam informabimus. Sic eum docti omnes amplectentur, & tanquam ad literarum asyllum confugient.* His dimissis Imperator

CIEAM

Idem consilio procurata legitimi heredis successio.

Idem consilio procurata legitimi heredis successio.

CIEAM concubinam vocat, & INGUS, ait, non quærit imperium, sed imperium quærit INGUM supplicem purpuram offerens renuenti. Quod igitur sæpe promisi tibi, jam præstare non est in meâ manu. Nam ecce! qui sapientiæ laude florent, omnes INGUM dilaudant & amplectuntur; quorum exemplum totus sequetur orbis, ego unus omnibus contravenire nequeo. Hæc locutus INGUM imperij successorem postliminio designavit, haud mediocri omnium lætitiâ.

Inter hæc etiam SIAOHOU levissimâ de causâ captus ab Imperatore, mortis periculum vix effugit. Salutem debuit Imperatrici; à quâ, ut amicus, inprimis amabatur. Causa verò, quòd adeò repente gratiâ exciderit, non tam ad aliquod SIAOHOU crimen est, quàm ad antiquum Sinarum morem referenda. Semper enim hoc habuere gentis hujus Imperatores, habentque nunc etiam, ut nihili faciant subditos suos, tractentque non secus ac mancipia, quoscunque magistratus gerant gesserintque. Cùm enim imperium omne sit penes unum, fortunarum omnium se, vitæque ac necis dominos esse credunt. Hinc nulla nobilitas, nulla dignitas adeò procedit, ut non pendeat ab Imperatore; nec ulli hominum generi licet ex infimâ plebe clausus est ad summos honores aditus, Imperatoris unius apertus voluntate. Unde ab omnibus Numinis loco colitur, velut à quo pendeant omnia; validâ in terrorem majestate metuendus. Hinc ergo fit, ut levissimâ sæpe de causâ etiam bene meritos exuat summo quoque munere, alios morte multet, eos præcipuè, quorum fortitudo bellique peritiâ potest aliquando tenui quamvis indicio timeri. Sola meretur indignationem, suspicio. Non ignotum id militum ducibus, quæis proinde, præsertim potentioribus, multorumque militum Præfectis, non minùs est fluxa fides in Imperatorem, quàm in se illius æquitas, è cujus obtritu materiam rebellionis ut plurimum arripiunt. Nam si devictis hostibus militem dimiserint, vix mortem se præsciunt evasuros; ad quam mendum satis est, præclare fortiterque factis eò pervenisse, ut timeri queant. Hinc belli temporibus in Sinis audiuntur continuæ rebelliones; & quantò quæque atrocior, tantò audaciùs à quoque, nulla fidelitatis habitâ ratione, cœptatur.

*Subditi Sinæ
ab Imperatore
vix viliter habentur.*

Cùm jam in ultimis esset Imperator, LIUHEUA visens eum, Scio te uno, optime Imperator & Conjunx amantissime, inq̄uit, in dignoscendis hominum ingens ac natura dotibus neminem adhuc prudentiorem fuisse. Quare abs te scire augeo, cui post SIAOHOU est Præfectus
Colai

Colai dignitatem desines. Is enim non diu vivet, utpote senex; & fortasse nostro malo. Tunc Imperator, Proximus, ait, es ZAOSANUS succedito. Post hunc UANGLINIUS id munus administrato, dispartitâ tamen ipsum inter & CHINPINGUM potestate. Cave, ne penes hunc unum sit ab Imperatore proxima dignitas. Summa est in illo vis ingenij; rerumque prudentia nimia, & hoc ipso suspectanda. Super hac est homo arbitrij sui, nemini cedens, & hinc magis idoneus rei publica perturbanda, quò prudentior. Est omnino maxime prudentia, uti prudentiâ scire, ac sine hujus abusu, alterius magis inniti, quàm sua sententia. Solus quidem diff: alter administrabit imperium; sin alium potest pati, quod posse debet, qui sit illi quasi pro frano; succedent omnia ex voto tuo publicoque. Nec alium ei facile parem invenies. Non multò post hæc verba, prudentiæ plena, ut in loco referemus, moritur LI EU PANGUS Imperator, inter humanæ felicitatis exempla meritò numerandus. Nam per varios casus ad imperium Sinicum evasit à latrocinio; non sanè tam diuturno illius fructu, quàm usquequaque tranquillum id habere cœpit. Cùmque laboraret à nepotum ac filiorum successione; nova tamen ipsius auspicijs Imperatorum familia succrevit HANA dicta, quæ triginta continuos successores habuit. Quam felicitatem etsi rebelliones bel: laque varia subinde acciderint, imò & ipsius denique imperij partitio; sexaginta tamen supra quadringentos annos & amplius imperatoriam dignitatem tenuit, quod deinceps docebimus. Ceterum LI EU PANGUS à suis prolixè dilaudatur, multas ejus virtutes narrantibus; nullo vitiorum oblasas confinio, nisi nimium in eo luxum dam: rent. Quippe magnifici apparatus, vitæque cultus curam ob voluptate in præcipuis ei delicijs erant.

